

WORLD POLITICS

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Global Energy Developments: India and its Approach to the Persian Gulf Region

Fatemeh Shayan* *Corresponding Author*, Assistant Professor of International Relations, University of Isfahan, Isfahan, Iran.. E-mail: f.shayan@ase.ui.ac.ir

Hadis Zangishehei Master of International Relations, University of Isfahan, Isfahan, Iran. E-mail: hadiszzz1996@gmail.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Energy,
Persian Gulf,
India,
Neorealism

Article history:

Received December 31,
2023

Received in revised form
May 5, 2024

Accepted June 17, 2024

Published Online

June 20, 2024

ABSTRACT

Energy is a critical requirement for all developed countries in the world today. Emerging powers like India require energy to sustain their development. Therefore, the Persian Gulf region, abundant in oil and gas, has become a global hotspot. The central research question of this proposal is how India, a key player in the energy game, can balance stability and maintain its status quo among its many energy partners in the Persian Gulf. This proposal is grounded in the idea of neorealism and its components. It posits that India, in order to continue and survive as an emerging power, has strategically made economic relations with the Persian Gulf region one of the main principles of its diplomacy. The research method is qualitative-descriptive, and the aim is to delve into how India can balance stability and maintain its current position among the different energy partners in the Persian Gulf. The findings suggest that India is not currently pursuing hegemonic power in the Persian Gulf but is instead looking for a more efficient and cost-effective development trajectory for itself.

Cite this Article: Shayan, F., & Zangishehei, H. (2024). Global Energy Developments: India and its Approach to the Persian Gulf Region. *World Politics*, 13(1), 111-141
doi: [10.22124/wp.2024.26253.3293](https://doi.org/10.22124/wp.2024.26253.3293)

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: [10.22124/wp.2024.26512.3307](https://doi.org/10.22124/wp.2024.26512.3307)

1. Introduction

Energy, especially oil and gas, plays a crucial role in today's industrial age. Forecasts indicate that energy consumption will continue to grow until 2030. India, the seventh-largest country with the fourth-largest economy, is rapidly emerging as an economic powerhouse with significant hydrocarbon resources. India has extensive energy ties with Persian Gulf countries such as Saudi Arabia, Iran, and the United Arab Emirates. Given its strategic location near the Persian Gulf, India closely monitors sensitive areas like Chabahar and the Strait of Hormuz. The current research question revolves around how India can maintain stability and manage its relationships with various energy partners in the Persian Gulf. This question will be addressed during the research process.

2. Theoretical Framework

The neorealist theory asserts that the government is the primary actor in international relations. In an authoritarian international system, conflict over security and power is a persistent reality. This theory is particularly relevant to the Persian Gulf, which has become a hotbed of conflict between powers like China and India. Security is a key component of this theory, suggesting that the Persian Gulf region is an anarchic environment in terms of security. According to neorealism, for a country to become a great power, it needs various components such as a large population, significant size, an active democracy, and economic strength. These elements help the country achieve its goals. In the case of India, regional forces, asymmetric forces like the Houthis, and rival powers such as China pose threats to the security of the Persian Gulf region. Therefore, India is committed to maintaining the security and stability of this region and should continue its peaceful relations with the area. Neorealism also discusses great powers, military capabilities, and combined powers, which include political, military, and economic strength. India also requires this region's oil and gas resources to enhance its combined power. However, despite the presence of great powers like the US, China, and Russia, it cannot be claimed that India is seeking to become a hegemonic power. Nevertheless, India has expanded its sphere of influence from South Asia to the Indo-Pacific in recent years.

3. Methodology

The research is a qualitative-descriptive study, with data collected from documents and library sources. It utilizes scientific research with neorealist components to explain India's role in the Persian Gulf.

4. Results and Discussion

The Persian Gulf is a region abundant in fossil energy and holds significant commercial and transit potential. This has made it a focal point for major global powers, particularly emerging ones. The coastlines of Makran and the Chabahar port are particularly noteworthy. India is engaged in economic competition with its rival, China, and its political rival, Pakistan, to leverage the capabilities of the Chabahar port. Similarly, China has initiated the Gwadar port project with Pakistan, which has been partially completed. However, Iran and India have faced challenges in achieving financial and political success in developing the Chabahar port.

5. Conclusion

India aims to actively strengthen its ties with the Persian Gulf region, particularly with Saudi Arabia, Iran, and the United Arab Emirates. This involves various economic, political, and psychological relations, such as collaboration with refinery entrepreneurs, trade in foreign goods, and the participation of Arab forces in the Quad meeting. Additionally, India is focused on energy production cooperation with Iran and has ambitious plans to develop the Chabahar port. Through investments in the Chabahar port, India seeks to establish shorter energy production routes and expand its influence in regional markets. India has three options: first, utilizing domestic reserves by addressing legal issues in the upstream sector and investing within and outside the country. The second option is importing gas through LNG, with contracts signed with Oman and Qatar. The third option is establishing pipelines, which would involve high construction costs and various technical, financial, and political challenges..

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳
شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۵۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

تحولات انرژی جهانی: هند و رویکرد آن به خلیج فارس

فاطمه شایان* نویسنده مسئول، استادیار روابط بین الملل گروه علوم سیاسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه:

f.shayan@ase.ui.ac.ir

حدیث زنگیشه ئی کارشناس ارشد روابط بین الملل گروه علوم سیاسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. رایانامه:

hadiszzz1996@gmail.com

چکیده	درباره مقاله
<p>انرژی مهم‌ترین نیاز هر کشور در جهان توسعه‌یافته‌ی امروز است. قدرت‌های نوظهور همچون هند، جهت ادامه مسیر توسعه خود، نیاز فراوانی به انرژی دارند. منطقه خلیج فارس سرشار از نفت و گاز است که توجه‌ها را به سوی خود جلب کرده است. پرسش پژوهش حاضر این است که هند چگونه میان شرکای متعدد انرژی خود در خلیج فارس توازن مبتنی بر ثبات و حفظ وضع موجود برقرار می‌کند؟ با تکیه بر رویکرد نواقعه‌گرایی و مؤلفه‌های آن، در پاسخ این فرضیه مطرح می‌گردد که هند، به منظور تداوم و بقای خود به‌عنوان یک قدرت نوظهور اقتصادی، استمرار رابطه با کشورهای حوزه خلیج فارس را جزء اصول اصلی دیپلماسی خود قرار داده است. روش پژوهش کیفی-توصیفی بوده و هدف پژوهش، فهم چگونگی برقراری توازن مبتنی بر ثبات و حفظ وضع موجود از سوی هند میان شرکای متعدد انرژی خود در خلیج فارس می‌باشد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که هند، فعلا در پی دستیابی به قدرت هژمونیک در خلیج فارس نیست، بلکه به دنبال هموارتر و کم‌هزینه‌تر کردن مسیر توسعه خودش است.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>کلیدواژه‌ها: انرژی، خلیج فارس، هند، نئورئالیسم</p> <p>تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۲/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۱۸ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۳/۳۱</p>

استناد به این مقاله: شایان، فاطمه، & زنگیشه ئی، حدیث. (۱۴۰۳). تحولات انرژی جهانی: هند و رویکرد آن به خلیج فارس. سیاست جهانی،

doi: 10.22124/wp.2024.26512.3307

۱۱۱-۱۴۱، (۱)۱۳

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

در عصر حاضر به دلیل رشد روزافزون و پیچیده اقتصاد و صنعت، انرژی به‌ویژه از نوع نفت و گاز آن از جایگاه بخصوصی برخوردار گشته است. بر اساس پیش‌بینی‌ها نیز تقاضا برای انرژی تا سال ۲۰۳۰ روند رو به رشدی خواهد داشت. هند، با ۳/۴۰۲/۸۷ کیلومتر مربع مساحت، هفتمین کشور پهناور در جهان است و یکی از کشورهای جنوب آسیاست که پایتخت آن دهلی نو است. از شمال غربی با پاکستان، از شمال با چین، نپال و تبت، از شمال شرقی با برمه و بنگلادش، از غرب با دریای عمان، خلیج بنگال و از جنوب نیز با اقیانوس هند مرز آبی دارد. اقتصاد هند، چهارمین اقتصاد بزرگ جهان است. هند به‌رغم رکود اقتصادی جهانی با رشد اقتصادی متوسط بالاتر از ۸ درصد، طی چند سال گذشته به یک قدرت اقتصادی تبدیل شده است. این میزان رشد، نزدیک به رشد اقتصادی کشور همسایه آن، یعنی چین است. اقتصاد هند با داشتن تولید ناخالص داخلی ۳/۶۱۱ تریلیون دلار، در مقام چهارم یعنی بعد از چین، ایالات متحده و روسیه قرار دارد. پیشرفت‌های اقتصادی عظیم این کشور در چند سال اخیر رشد اقتصادی آن را به رقم ۸ درصد رسانده و کارشناسان پیش‌بینی می‌کنند در سال‌های آینده، هند به رشد اقتصادی ۱۰ درصد در سال نیز دست خواهد یافت. این کشور، با دارا بودن جمعیتی بیش از ۱/۳۰۰ میلیارد نفر، ۱۷ درصد از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهد که به یکی از بزرگترین واردکنندگان هیدروکربن در جهان تبدیل شده است. کشوری که به این سرعت در حال تبدیل شدن به یک گول اقتصادی است، بدون تبادلات انرژی با کشورهای دارای نفت و گاز نمیتواند به مسیر پیشرفت خود ادامه دهد. از این رو، خلیج فارس به‌عنوان کانون استراتژیک انرژی در جهان همواره مورد توجه قدرت‌های اقتصادی از جمله هند بوده است. در این بین، ایران در تبادلات انرژی هند از اهمیت بسزایی برخوردار است. زیرا ایران دومین دارنده ذخایر اثبات‌شده گازی و سومین دارنده بزرگ نفت در جهان است. از طرفی، واردات نفت و گاز هند از کشورهای دیگر با مشکلات امنیتی پایدار و قیمت بالا مواجه است. از این رو، ایران یکی از بزرگترین شرکای تجاری هند در حوزه نفت و گاز است. علاوه بر ایران، انرژی مهم‌ترین عامل در ایجاد ارتباط میان هند و کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس است.

پرسش مطرح شده در پژوهش حاضر این است که هند، چگونه میان شرکای متعدد انرژی خود در خلیج فارس توازن مبنی بر ثبات و حفظ وضع موجود برقرار می‌کند؟ در روند پژوهش به پرسش مذکور پاسخ داده خواهد شد. در این پژوهش، ابتدا پیشینه پژوهش و چارچوب نظری نوآفرینی بررسی

خواهد شد. سپس، تحلیل‌ها شامل اهمیت نفت و گاز با توجه به تحولات انرژی جهانی، جایگاه نفت و گاز در دیپلماسی انرژی و سیاست خارجی هند، تبادلات انرژی هند و خلیج فارس بیان خواهد شد.

۱. پیشینه پژوهش

در زمینه انرژی، خلیج فارس به‌عنوان کانون انرژی در جهان، مورد توجه کشورهای در حال توسعه از جمله هند قرار گرفته است. در این رابطه، پژوهش‌های متعددی صورت گرفته که با نظر به موضوع پژوهش، در زیر به برخی از آنها اشاره خواهد شد: متقی و فرجی نصیری (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان «دیپلماسی دفاعی هندوستان در خلیج فارس» به غنی بودن خلیج فارس از نظر منابع انرژی تأکید کرده و بر این باورند که هندوستان جهت تأمین امنیت انرژی و گسترش منافع راهبردی خود در این منطقه، در پی حضور نظامی-امنیتی در منطقه خلیج فارس می‌باشد. در پژوهش مذکور، دیپلماسی دفاعی هند در خلیج فارس با همکاری دفاعی در قالب تبادل آموزش، تمرین‌های مشترک نظامی و تأمین منابع، توسعه تولید و بازاریابی سازوبرگ‌های دفاعی در کشورهای این منطقه، کمک به محاصره هند از سوی چین تأمین‌کننده منافع و امنیت ملی دهلی نو است. احمدی‌نیا، زارعی و حقیقی (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت‌عنوان «گذار انرژی و تأثیر آن بر امنیت دریانوردی در خلیج فارس» این مسئله را که گذار جهانی انرژی تحت چه شرایطی موجب تحول در امنیت دریانوردی خلیج فارس خواهد شد، بررسی کرده‌اند. آنها معتقدند که گذار جهانی انرژی تنها در صورت ارتقای همکاری‌های ژئواکونومی کشورهای عرب حوزه خلیج فارس-چین به سطح همکاری نظامی و امنیتی منجر به تغییر الگوی امنیت دریانوردی در خلیج فارس خواهد شد. یافته‌های پژوهش آنها نشان می‌دهد که اگرچه تغییر در ژئواکونومی احتمالاً با تغییر در ژئوپلیتیک همراه خواهد بود، اما تحقق آن در شرایط فاقد تحولات راهبردی و نظامی چندین دهه به طول خواهد انجامید.

حاجی یوسفی و نارویی (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت‌عنوان «ژئوپلیتیک، ژئواکونومیک و چشم‌انداز همکاری ایران و هند در چابهار» دلایل تأخیر سرمایه‌گذاری هند طی سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۰۳ در بندر چابهار و چشم‌انداز همکاری ایران و هند در این بندر را مورد ارزیابی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به رغم منافع و اهداف مشترک ژئواکونومیک، اما اهداف متضاد ژئوپلیتیکی در کشور موجب شده که روند سرمایه‌گذاری هند در چابهار با تأخیر مواجه شده و نتایج ملموسی برای آن در آینده تصور نشود. رضایی، آدمی و امام جمعه‌زاده (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «تأثیر اقتصادی-امنیتی هند-آمریکا بر روابط ایران و هند» تأثیر روابط هند و آمریکا بر منافع اقتصادی و سیاسی ایران در خاورمیانه را بررسی

کرده‌اند. نتایج حاصل از پژوهش آنها نشان می‌دهد که با وجود تغییر در رویکرد سیاست خارجی هند به دلیل توسعه روابط با ایالات متحده، ایران از نظر محاسبات استراتژیک اقتصادی و سیاسی-امنیتی همچنان جایگاه قابل توجهی در خاورمیانه و برای کشور هند دارد. صفوی و مهدیان (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «ژئوپلیتیک انرژی ایران و امنیت انرژی شرق (چین و هند)» معتقدند که ایران جهت بهره بردن از قابلیت انرژی خود نیازمند شرکای انرژی استراتژیک انرژی می‌باشد و برای رسیدن به این هدف، کشورهای آسیایی به‌ویژه چین و هند از اهمیت فراوانی برخوردارند. پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط ژئوپلیتیک انرژی ایران و امنیت انرژی هند و چین انجام شده و نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که جهت دستیابی به به ظرفیت‌های واقعی، می‌بایست گام‌های مؤثری از سوی طرفین برداشته شود تا موانع از بین بروند و چین و هند به جهت داشتن روابط استراتژیک انرژی با ایران نیازمند سیاست انرژی مستقلی می‌باشند که از روابط با غرب و به‌ویژه آمریکا اثر بپذیرد.

طیبی و دیگران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «اثر نوآوری بر توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی کشورهای منتخب نوظهور: درسی برای اقتصاد ایران» الگوی اقتصادسنجی صادرات خدمات فنی مهندسی کشورهای منتخب دارای بازارهای نوظهور طی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۰ با استفاده از روش داده‌های تابلویی برآورد شده و نتایج حاصل از پژوهش نشان داده که نوآوری، تولید ناخالص کشورها و نرخ ارز اثر معنادار و سازنده‌ای بر صادرات خدمات مهندسی و فنی داشته است. نویسندگان پژوهش بر این باورند که آغاز عصر دیجیتال و جمعیت فراوان افراد تحصیل کرده و مسلط به زبان انگلیسی در هند، به مرور اقتصاد این کشور را برای آن دسته از شرکت‌های بین‌المللی که بخش‌های خدمات مشتریان و پشتیبانی فنی خود را به بیرون مرزهایشان می‌سپارند، به یک مقصد مهم تبدیل کرده است.

مدسیر (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «هند و خلیج فارس: دوجانبه‌گرایی، امنیت منطقه‌ای و عامل چین» به اهمیت امنیت منطقه خلیج فارس برای نفت و گاز بین‌المللی و امنیت دریایی در غرب اقیانوس هند می‌پردازد. وی معتقد است که این منطقه به دلیل حضور جمعیت زیاد مهاجر آن در شورای همکاری خلیج فارس و به‌عنوان یک منطقه گسترده حائز اهمیت است. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که هند، خود را از مناقشات منطقه‌ای دور نگه داشته و از طرفداری عاملان این مناقشات در منطقه ممانعت به عمل آورده است. زیرا دخالت هند در این منازعات می‌تواند به منافع اولیه این کشور در حوزه تجارت، بازرگانی، امنیت و همکاری‌های دفاعیش آسیب برساند. هر چند تحولات در هند و منطقه اقیانوس آرام، وخامت روابط چین و هند، گسترش تهدید چین به غرب اقیانوس هند و همگرایی هند با ایالات متحده

و اروپا برای مقابله با چین، هند را تحت فشار قرار می‌دهد تا رویکرد منطقه‌ای خود را تا حد قابل توجهی تغییر دهد. سینگ (۲۰۲۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «هند-خلیج فارس: از تعامل تا شراکت استراتژیک» به مطالعه روابط هند با کشورهای حوزه خلیج فارس پرداخته و بیان می‌کند که هند و خلیج فارس روابط تاریخی خود را از نظر تجارت، انرژی، امنیت و همچنین جمعیت گسترده مهاجر، حفظ کرده‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که به دلیل تلاش کشورهای حوزه خلیج فارس جهت دستیابی به سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ از طریق تنوع اقتصادی، روابط هند و خلیج فارس دچار یک مشکل شده و آن این که هند با هیچ یک از کشورهای این منطقه همکاری امنیتی، مشارکت استراتژیک و اتحاد نظامی ندارد. اما در عین حال روابط استراتژیک و نظامی نزدیکی با قدرت‌های بزرگ دارد.

اگرچه پژوهش‌هایی که به صورت اجمالی شرح داده شد، هر یک بر نوع نگاه و تحلیل مخاطب تأثیر گذارند اما پژوهشی که رویکرد هند را نسبت به خلیج فارس و مکران و با توجه به تحولات انرژی جهانی آن هم از منظر مؤلفه‌های قدرت دریایی آلفرد ماهان مورد بررسی قرار دهد. از این رو، در پژوهش پیش رو سعی خواهد شد با توجه به موقعیت حساس ژئوپلیتیکی و حجم زیاد ذخیره انرژی در خلیج فارس، توجه هند به این منطقه برای تأمین انرژی مورد نیازش تشریح شود.

۲. رهیافت نظری: نواقعه‌گرایی

با توجه به مباحث فوق، پیش از پرداختن به اصول تئوری نواقعه‌گرایی این سوال مطرح می‌گردد که آیا هند در خلیج فارس به دنبال جایگاه هژمونیک است یا در پی منفعتی نسبی یا مطلق؟ به منظور پاسخ به پرسش مذکور، ابتدا توضیحاتی از این نظریه ارائه خواهد شد و سپس به هدف اصلی هند جهت حفظ ثبات در خلیج فارس می‌پردازیم. رویکرد واقعه‌گرایی ابزار لازم را برای تئوری نواقعه‌گرایی در روابط بین‌الملل فراهم آورده است. نظریات نواقعه‌گرا، با ارائه تعاریفی سازگارتر و دقیق‌تر از مفاهیم کلیدی و تدوین مجموعه قضایایی که با روش تجربی قابل آزمون و تحقیق هستند، دقت بیشتری به سنت واقعه‌گرایی می‌بخشند (Doherty and Faltzgraf, 2011: 195). نواقعه‌گرایی چه به مثابه یک فلسفه و چه به‌عنوان یک نگرش، از برخی محدودیت‌های سنت واقعه‌گرایی کلاسیک سرچشمه گرفته است. بی‌تردید واقعه‌گرایی کلاسیک به عهد باستان و آثار توسیدید برمی‌گردد. نواقعه‌گرایی، تلاشی در جهت سازگاری با منتقدان واقعه‌گرایی با وام گرفتن اصلاحاتی از رفتارگرایی یعنی «روش» و نیز واقعه‌گرایی کلاسیک یعنی هنجارگرایی بود. نواقعه‌گرایی از نظر جهت و قلمرو، تفاوت چندانی با واقعه‌گرایی کلاسیک ندارد (Mohammadkhani, 2009: 87-86). تئوری نواقعه‌گرایی یا همان واقعه‌گرایی ساختاری، نخستین

بار توسط کنت والتز در کتاب نظریه سیاست بین‌الملل ارائه شد. این نظریه، به اصول و مفروضه‌های واقع‌گرایی کلاسیک یعنی کشورمحوری، قدرت‌محوری، آناشسی، موازنه قوا، یکپارچگی و عقلانیت کشورها وفادار است. (Jafari, et al., 2017: 4-5) والتز با یک رویکرد سیستمی نظام بین‌الملل را تحلیل می‌کند و تحلیل سیستم بین‌الملل از سه اصل نظم‌دهنده (آناشسی یا سلسله‌مراتبی، ماهیت واحدها با کارکردهای مشابه و توزیع توانایی‌ها) نام می‌برد و استفاده می‌کند. از نظر والتز، اصل آناشسی، به علت نبود قدرت فائقه مرکزی و اصل خودیاری ثابت است. یعنی در سیستم آناشسی تمام واحدها از نظر کارکردی شبیه به هم بوده، نگران بقای خود هستند و امنیت، مهم‌ترین ارزش است. تنها اصلی که قابل تغییر است توزیع توانایی واحدهاست؛ به این معنا که دولت‌ها در کارکرد، از نظر توانمندی با یکدیگر متفاوت هستند. با توجه به دیدگاه متفاوت نواقع‌گرایان در خصوص مطالعات امنیتی‌شان آنها را به دو دسته تقسیم می‌کنند: یکی، واقع‌گرایان تدافعی که شامل نظریه‌پردازانی همچون والتز و جوزف گریکو¹ می‌شود. این گروه معتقدند که دولت‌ها امنیت را هدف اصلی خود می‌دانند و در پی میزان مناسبی از قدرت هستند تا بقای آنها را تضمین کند. در مقابل این گروه، واقع‌گرایان تهاجمی قرار می‌گیرند که مرشایمر² جزء این دسته است و معتقد است که هدف نهایی همه دولت‌ها دست یافتن به جایگاه هژمونیک در نظام بین‌الملل است. بنابراین، دولت‌ها همواره به دنبال قدرت بیشتر هستند و با وجود موافق بودن شرایط با خواست آنها، باز هم به دنبال تغییر توزیع موجود قدرت هستند. حتی اگر چنین عملی امنیتشان را به خطر بیندازد (Bagheri and Basiri, 2014: 52-51)

نواقع‌گرایی، دولت را به‌عنوان بازیگر اصلی در صحنه روابط بین‌الملل قلمداد کرده و معتقد است وقتی نظام بین‌الملل اقتدارگریز باشد، منازعه بر سر امنیت و قدرت ادامه خواهد داشت. از نظر رابرت جرویس³ مفهوم نظام دو ویژگی دارد. اولاً: واحدها با یکدیگر ارتباط متقابل داشته و تغییر در برخی از روابط آنها موجب تغییر در سایر بخش‌ها می‌شود. ثانیاً: کل نظام رفتارها و ویژگی‌هایی را داراست که با اجزای آن متفاوت است. از این رو، نظام بین‌الملل ویژگی پیامدهای ناخواسته و روابط غیرخطی را دارد و حتی این نتایج متأثر از رفتار تک تک دولت‌ها نیست. به علاوه، میان خواسته دولت‌ها و آنچه که کسب می‌کنند، شکاف وجود دارد. بنابراین، سیاست بین‌الملل توسط رفتار و خواست دولت‌های تجدیدنظرطلب پیش نمی‌رود، بلکه ماجرای تراژیک است (Mu'tazedrad, 2018A: 209-208). حال با

¹ Joseph Grieco

² John J. Mearsheimer

³ Robert Jervis

نظر به تئوری نواقعه‌گرایی می‌توان ادعا نمود که خلیج فارس به‌عنوان دریایی سرشار از منابع انرژی، و نیز مکران به‌عنوان کریدور مهم و حسّاس انتقال انرژی، همواره کانون توجه کشورهای در حال توسعه نیازمند به نفت و گاز بوده است. هند به‌عنوان کشوری که به آب‌های آزاد اقیانوس هند دسترسی دارد، هسته توجه خود را به این مناطق متمرکز کرده تا علاوه بر اقیانوس هند، تعاملات خود را با کشورهای همسایه خلیج فارس گسترش دهد و این گونه شانس بیشتری برای رقابت با چین در حوزه اقتصاد دارد. علاوه بر این می‌توان گفت، مسئله امنیت که از مباحث پایه و مهم در تئوری نواقعه‌گرایی است، یکی از مؤلفه‌های تعیین‌کننده در رفتار دولت‌ها در سیاست بین‌الملل است و مبحث امنیت تا حدی برای نواقعه‌گرایان دارای اهمیت است که جی جکسوندر کتاب «امنیت در روابط بین‌الملل» مفهوم امنیت را در قالب اهداف یک دولت بررسی می‌کند و می‌گوید: دولت‌ها در اصل یک ترتیب و آرایش امنیتی بودند و امروزه نیز چنین است (Rahimi Roshan et al 2022: 29-9) با توجه به این مسئله می‌توان در یافت که خلیج فارس و مکران از لحاظ امنیتی دارای اهمیت ویژه و موقعیت حساسی هستند که در سطح روابط دولت‌ها می‌تواند تأثیرگذار باشد. به طور کلی، هر دولت مجموعه‌ای از عملکردهای مشابه مانند قوانین اقتصادی، دفاع ملی و... را داراست و قدرت، تنها مؤلفه‌ای است که دولت‌ها و توانایی‌های آنها را از یکدیگر متمایز می‌کند و با توانایی‌ها و قابلیت‌های دولت‌ها ارتباط دارد. از این رو، نواقعه‌گرایی یا همان واقعه‌گرایی ساختاری "بقا" را محرک اصلی دولت‌ها برای افزایش قدرتشان می‌داند. زیرا؛ ساختار نظام بین‌الملل آنارشیک است؛ یعنی فاقد یک حکومت جهانی و قدرت فائده مرکزی است که در مواجهه با خطرات احتمالی بیرونی، از بقا و حیات دولت‌ها محافظت کند. بنابراین، در سطح نظام بین‌الملل، دولت‌ها فقط با تکیه بر قدرت خود می‌توانند از امنیتشان دفاع کنند و چون قدرت، ضامن بقای دولت‌هاست، از این رو، به ناچار می‌بایست قدرت خود را افزایش دهند. نهایتاً در وضعیت آنارشی چون دولت‌ها قادر به پیش‌بینی اقدامات خود و دیگران نیستند و انتخاب‌های خود را به نفع گزینه‌ای انجام می‌دهند که بهتر باشد. همان گونه که مرشایمر نیز معتقد است: دولت‌ها از محیط خارجی خود اطلاع دارند و به شیوه‌های راهبردی تأمل می‌کنند که چگونه بقا و استمرار خود در این محیط را تضمین کنند (Mu'tazrad, 2018B:209- 210). در پایان تمامی این مباحث می‌بایست اشاره کرد که حال جایگاه هند در محیط آنارشیک خلیج فارس کجاست و تئوری نواقعه‌گرایی چگونه به فهم بهتر این مسئله کمک می‌کند. بر اساس تئوری نواقعه‌گرایی، دولت‌ها یا در صدد حفظ مراتب خود در سلسله مراتب قدرت در نظام بین‌الملل هستند و یا در صدد ارتقای جایگاه خود در این سلسله مراتب. هند نیز در تلاش است

تا از یک قدرت نوظهور به یک قدرت بزرگ در سلسله مراتب قدرت جهانی تبدیل شود که این سلسله مراتب شامل چهار دسته قدرت می‌شوند و عبارتند از؛ ریز قدرت (قدرت کوچک)، قدرت متوسط (قدرت منطقه‌ای)، قدرت بزرگ و ابرقدرت. بنابراین، هند در تلاش است تا از یک قدرت منطقه‌ای به یک قدرت بزرگ تبدیل شود. هر کشوری نیز جهت تبدیل شدن به یک قدرت بزرگ چند مؤلفه لازم دارد: ۱- قدرت نظامی: هند با دارا بودن سلاح هسته‌ای این قدرت را دارد. ۲- قدرت اقتصادی: که از این منظر نیز هند روند روبه رشد چشمگیری را طی کرده است. ۳- قدرت سیاسی: از این نظر نیز هند در حال بسط و گسترش نفوذ سیاسی خود در منطقه و در جهان است. همان طور که در حال حاضر نیز در صدد عضویت در شورای امنیت سازمان ملل است. اگرچه سایر مؤلفه‌ها همچون وسعت و جمعیت فراوان و دموکراسی بزرگ و فعال، هند را در راه تبدیل شدنش به یک قدرت بزرگ همراهی می‌کنند. حال باید گفت، منطقه خلیج فارس و انرژی موجود در این منطقه به قدرت اقتصادی هند چه کمکی می‌کنند؟ اگر هند قرار است توانمندی اقتصادی خود را در افزایش دهد پس این منطقه برای هند مهم است تا به یک قدرت بزرگ تبدیل شود. علاوه بر این، در دوره بعد از جنگ سرد، به دلیل وجود سلاح هسته‌ای امکان رویارویی نظامی میان قدرت‌های بزرگ دشوار شده است. لذا، قدرت‌های بزرگ تمایل به تسلط بر منابع ثروت خیز جهان همچون خلیج فارس را دارند. حال، اگر کشورهای همچون چین، روسیه و یا آمریکا بر خلیج فارس مسلط شوند، ممکن است به نوعی امنیت انرژی به خطر بیفتد. اگر با عینک هند به خلیج فارس نگاه کنیم بعضی نیروها هستند که ممکن است امنیت خلیج فارس و پیرو آن امنیت انرژی را به خطر بیندازند و این گونه پروژه تبدیل شدن هند به یک قدرت بزرگ دچار اختلال شود. این نیروها می‌توانند نیروهای منطقه‌ای، نیروهای غیرمتقارن همچون حوثی‌ها و یا قدرت‌های رقیب هند در منطقه باشند همچون چین. بر این اساس، هند نیز ناگزیر هم به امنیت و ثبات خلیج فارس در منطقه کمک می‌کند و هم روابطش را به گونه‌ای تنظیم کند که از جنوب خلیج فارس یعنی با کشورهای عربی و نیز از شمال خلیج فارس یعنی با ایران رابطه مناسبی را در پیش بگیرد. هند، حتی برای این که بتواند نیروهای منطقه‌ای عامل خطر در منطقه را تعدیل کند، سعی می‌کند با قدرت‌های بزرگ نیز مناسبات خوبی داشته باشد. به‌ویژه قدرت‌هایی که در خلیج فارس دارای نفوذ هستند. تلاش هند برای این امر به دلیل استفاده هند از این کشورها جهت حفظ ثبات و امنیت انرژی در خلیج است.

لازم به ذکر است که نواقع‌گرایی از قدرت‌های بزرگ، توانمندی‌های نظامی و قدرت‌های ترکیب‌شده^۱ یعنی قدرت سیاسی، نظامی و اقتصادی صحبت می‌کند. در نتیجه هند برای تکمیل کردن قدرت ترکیب-شده خود به انرژی منطقه خلیج فارس نیاز دارد و چه در ارتباط با کشورهای همسایه خلیج فارس و چه در ارتباط با قدرت‌های بزرگ و ذی نفوذ در خلیج فارس می‌بایست یک سیاست خارجی متوازن در پیش بگیرد تا بتواند فرآیند تبدیل شدنش به قدرت بزرگ را پیش ببرد.

۳. انرژی و ضرورت تحولات آن در عصر حاضر

همان طور که میدانیم، کاربرد و اثرات انرژی در تمامی بخش‌های زندگی بشر اهمیت بسزایی دارد. به گونه‌ای که ادامه زندگی بدون انرژی دشوار است. کشاورزی، صنعت، گرمایش، خدمات، تولید، غذا، حمل و نقل، درمان، پزشکی و نظامی‌گری همگی به انرژی وابسته هستند. به دلیل ارتباط تنگاتنگ انرژی با زندگی روزمره مردم و حیات کشورهاست که دولت‌های متقاضی و تولیدکننده آن را نگران کرده است. از این روست که انرژی در سیاست‌های ملی و بین‌المللی نقش تعیین‌کننده‌ای یافته و موجب شکل دادن الگوهای رقابت، همکاری، دشمنی، تعارض، همگرایی و واگرایی در سطح بین‌الملل شده است. امروزه نفت و گاز سهم بالایی در ترازنامه انرژی جهان دارند و سیاست بین‌الملل را تحت‌الشعاع قرار داده‌اند. زیرا، امروزه انرژی پیش نیاز رشد اقتصادی ملت‌هاست. اصول بلندمدت انرژی، ارتباط مستقیم میان رشد اقتصادی و انرژی را نشان می‌دهد. به طور مثال، در قرن بیستم تولید ناخالص داخلی جهان ۲۰ برابر افزایش یافت و رشد سه برابری جمعیت و افزایش ۴۰ برابری مصرف انرژی را شاهد بودیم که رشد اقتصادی و رشد جمعیت موجب افزایش تقاضا برای انرژی شد. به عبارتی دیگر، انرژی به طور فزاینده‌ای بعد استراتژیک و سیاسی پیدا کرده است. به گونه‌ای که ریمون^۲ تحلیلگر آمریکایی گفته: نفت بیش از هر ماده دیگری در سطح بین‌الملل با مسائل استراتژیک و سیاسی پیوند خورده و محال است این دو را از یکدیگر جدا کرد (Dehghani Firouzabadi and Sadeghi, 2017: 251-250).

آژانس بین‌المللی انرژی دو سناریو برای چشم‌انداز تقاضای انرژی در جهان ارائه کرده است: یکی، سناریوی مرجع است که تداوم روندهای کنونی حاکم بر انرژی جهان را فرض قرار می‌دهد و سیاست و تدابیری را شامل می‌شود که دولت‌ها تا اواسط سال ۲۰۰۸ اتخاذ کرده‌اند و سیاست‌های جدید را دربرنمی‌گیرد. دوم، سناریوی جایگزین است که بر پایه‌ی اعمال اصلاحات در روند اجرای سیاست‌های

^۱ Combined Power

^۲ Raymond

کنونی تدوین می‌شود. بر اساس پیش‌بینی‌های آژانس بین‌المللی انرژی، آینده انرژی جهان در چشم‌انداز ۲۰۳۰ نسبت به امروز بسیار متفاوت خواهد بود. به طور کلی، نسبت به برخی روندهای مشخص شده در این گزارش مطمئن بود. از جمله؛ افزایش وزن چین، هند، خاورمیانه و کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری اقتصادی در بازارهای انرژی، رشد تقاضا برای گاز و ذغال‌سنگ، افزایش سریع تسلط شرکت‌های نفت، افزایش انتشار دی‌اکسید کربن. مطابق با آمارهای فوق، افزایش میزان تقاضا برای گاز و افزایش نیاز انرژی کشورهای هم‌جوار ایران از جمله هند، یک فرصت مناسب برای ایران در حوزه انرژی محسوب می‌شود (Keypour and Izadi, 2010: 147-145). هند، تنها ۴ درصد از ذخایر نفت جهان را داراست و به احتمال زیاد این حجم از ذخایر با نظر به مصرف فعلی این کشور برای مدت ۸ سال و با توجه به سطح تولید کنونی تا ۳۳ سال حفظ خواهد شد. این وضعیت در شرایطی است که بر اساس پیش‌بینی‌ها، تقاضا برای نفت در این کشور تا سال ۲۰۳۵ به میزان ۱۱/۷ درصد افزایش خواهد یافت و از ۳/۷ میلیون بشکه در سال ۲۰۱۲ به ۹/۳ میلیون بشکه در روز تا سال ۲۰۳۵ خواهد رسید (Omidi and Pourali, 2014: 7).

۴. اهمیت خلیج فارس و مکران

در عصر حاضر، دریا عاملی مهم برای زندگی ملت‌ها و تأثیرگذار و در برخی موارد تعیین‌کننده منافع دولت‌هاست. امروزه و حتی از دیرباز، دریا از نظر تجاری و نظامی در قدرت کشورها جهت دستیابی به امکانات و فرصت‌ها در همه حوزه‌ها نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند و به دست آوردن قدرت دریایی، موجب بالا رفتن قدرت سیاسی و اقتصادی کشورها می‌شود (Khazaei et al., 2022: 218). دریا، عاملی مهم و بزرگترین عاملی که موجب اهمیت بیش از پیش خلیج فارس شده، معادن سرشار نفت و گاز در کف بستر و سواحل آن است. به گونه‌ای که این منطقه را مخزن نفت جهان نامیده‌اند. حدوداً ۳۰ درصد از نفت جهان به وسیله منطقه خلیج فارس تأمین می‌شود که این میزان گاهی کاهش و گاهی افزایش می‌یابد. به لحاظ ذخایر نفتی، خلیج فارس در مقایسه با سایر نقاط جهان مزایایی دارد. از جمله: هزینه پایین تولید، سهولت استخراج، کیفیت بالای نفت خام منطقه، مازاد ظرفیت تولید، سهولت حمل و نقل و امکان کشف ذخایر جدید نفتی وسیع (Mirzajani and Lotfi, 2016A: 66). در رابطه با مکران نیز باید گفت، مکران یک سرزمین ساحلی است که در جنوب خاوری ایران و جنوب باختری پاکستان است که طول خلیج عمان از «رأس‌الکوه» در باختر «جاسک» تا «لاسبلا» در جنوب خاوری (شرقی) ایالت

بلوچستان پاکستان کشیده شده است. این سرزمین، نام ناحیه اصیل آریایی منش در جنوب شرق ایران می باشد که دارای اقوامی دلاور و جنگجو با قدمتی بیش از سه هزار سال می باشد (Barati et al., 2021: 71). این منطقه ۱۵۰۰ کیلومتر مساحت دارد که در امتداد دریای عمان و اقیانوس هند در استانهای هرمزگان و سیستان و بلوچستان ایران و بلوچستان پاکستان قرار دارد. درون منطقه مکران دو بندر دیگر یعنی چابهار و گوادر قرار دارند که اخیراً توجه دو ابرقدرت یعنی چین و هند را به خود جلب کرده است. چین و هند رقابت خود را از نظامی به اقتصادی تغییر داده و مطابق با آن حضور خود را در دو شهر بندری گوادر و چابهار برنامه ریزی می کنند (Mirzajani and Lotfi, 2016A: 73-71).

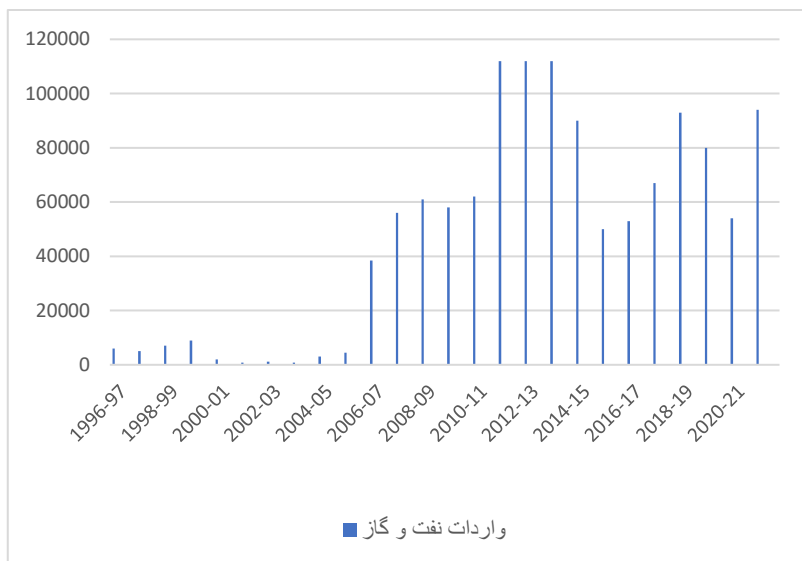
مکران، منطقه ای راهبردی در معادلات امنیتی ایران به شمار می رود. این منطقه، از لحاظ مؤلفه های جغرافیای انسانی، اقتصادی و طبیعی می تواند به عنوان زمین بازی امنیتی ایران مورد استفاده قرار گیرد. اما در مقایسه با خلیج فارس از مزیت های کمتری برخوردار است. نقش ترانزیتی منطقه مکران و سواحل آن عامل اصلی در ارتقای جایگاه این منطقه از منظر اقتصادی است. در عصر حاضر، جهان را به شش منطقه تقسیم می کنند و هر منطقه ای که خارج از این تقسیم بندی قرار بگیرد از اهمیت آنچنانی برخوردار نیست. این شش منطقه عبارتند از: آمریکای شمالی، اروپای غربی، خاورمیانه، خلیج فارس، محور مسکو لنینگراد، هند و آسیای جنوب شرقی که هر یک از مناطق مزبور یک قدرت ژئواکونومی هستند و چهار منطقه از این شش منطقه مصنوعات خود را به دیگر کشورها صادر می کنند و فقط خلیج فارس است که مواد خام صادر می کند. مهم ترین گذرگاه حمل و نقل ورود به آب های آزاد است و نفت و گاز خلیج فارس به تنگه هرمز و بعد به دریای مکران (عمان) و در نهایت به اقیانوس هند راه می یابد. به طور کلی می توان گفت، نقش ترانزیتی دریای مکران و سواحل آن عامل اصلی جایگاه این منطقه از نظر اقتصادی است (Lotfi, 2021: 268-267). بندر چابهار که همچون مرواریدی در قلب سواحل مکران است، از بالاترین عمق پای اسکله با بیش از ۱۶ متر نسبت به سایر بنادر ایران در خارج از محدوده خلیج فارس و تنگه هرمز قرار دارد و بندری بدون محدودیت است که دروازه ترانزیتی کشورهای مستقل مشترک-المنافع و افغانستان باشد. همچنین، این بندر نزدیک ترین مسیر دریایی به کشورهای جنوب شرقی آسیا، اروپا و آفریقا محسوب می شود که نقش مهمی در کریدور شمال-جنوب ایفا می کند.

هند، به عنوان دومین کشور پرجمعیت و هفتمین سرزمین گسترده در جهان، نیروی نظامی توانمند، رشد فناوریانه صنعتی و اقتصادی قابل توجهی را داراست و در میان کشورهای پرنفوذ قرار گرفته است. از نظر بسیاری از تحلیلگران، هند به دلیل رشد اقتصادی شتابان خود در سال های اخیر و نیز به عنوان یک قدرت

هسته‌ای، در حال پیوستن به باشگاه قدرتمندان جهان می‌باشد. اما با همه این تفاسیر، اگر هند بخواهد در میان قدرت‌های بزرگ جایگاهی به خود اختصاص بدهد، می‌بایست رفاه اقتصادی را در سراسر شبه قاره گسترش دهد و به رشد اقتصادی پایداری برسد. در این مسیر، یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که که برای این کشور وجود دارد، کمبود منابع انرژی است. اگرچه، هند رتبه‌های بیست و پنجم و بیست و سوم در زمینه دارا بودن منابع گاز طبیعی را به خود اختصاص داده است، اما این جایگاه مطلوب و مورد رضایت سیاستگذاران این کشور نیست. تنها ذغال‌سنگ است که به طور کامل در داخل تولید می‌شود که ۳۵ درصد انرژی مصرفی را در این کشور به خود اختصاص داده است. از این رو، بدیهی است که این میزان کم از انرژی، پاسخگوی رشد اقتصادی سالانه بیش از ۷۰ درصد این کشور است. اتکای هند به واردات انرژی، طی دو دهه اخیر بیش از هر زمان دیگری رشد یافته است. زیرا؛ برنامه‌های توسعه اقتصادی گسترده‌ای را در پیش گرفته و بر اساس پیش‌بینی‌ها، طی دو دهه آینده، تقاضای هند برای نفت و گاز افزایش قابل توجهی خواهد یافت. هند، جهت رشد سریع اقتصادی خود نیازمند واردات انرژی به صورت گسترده است. بنابراین، سیاستگذاران این کشور در صدد یافتن راه حلی بلندمدت برای تأمین امنیت انرژی خود هستند. یکی از نزدیکترین مناطقی که جهت تأمین انرژی هند مناسب می‌باشد، خلیج فارس است. هند، از توجه به خلیج فارس سه هدف عمده را دنبال می‌کند: ۱- نیاز این کشور به انرژی، ۲- ملاحظات امنیتی از لحاظ ژئوپلیتیک منطقه، ۳- تلاش هند جهت استواری توازن قوا میان خود و کشور همسایه‌اش یعنی پاکستان. زیرا در قالب دکترین گوجرال^۱، هند به‌عنوان یک قدرت مسلط در آسیای جنوبی وظیفه دارد تا همسایگانش را بدون هیچ انتظاری تقویت و حمایت بکند (Taheri, 2023: 119). همچنین، حضور گسترده پاکستان که دشمنی دیرینه با هند دارد و نیز چین که رقیب قدرتمند این کشور است، بر ضرورت حضور فعال هند در منطقه خلیج فارس می‌افزاید. اگرچه، هند از نظر سیاسی، نظامی و اقتصادی یک قدرت نوظهور محسوب می‌شود، اما دیپلماسی خلیج فارسی هند برای یافتن جایگاهی ویژه و محکم در این منطقه چندان قابل توجه نبوده و قابل مقایسه با تلاش‌های چین و پاکستان نیست. به طور کلی می‌توان گفت، دیپلماسی هند در منطقه انرژی خلیج فارس در مجموع چندان رقابتی، شفاف و پیگیرانه نبوده است (Tisheh Yar, 2019: 75-81). هنگامی که از جایگاه هژمونیک صحبت به میان می‌آید، یعنی کشوری در یک منطقه حرف اول را بزند که در اینجا آن کشور هژمون

¹ Gujral Doctrine

منطقه است و اگر کشوری در جهان حرف اول را بزند، آن کشور هژمون جهانی است. هند یک زمانی در محدوده جنوب آسیا قدرت منطقه‌ای بود اما در حال حاضر نفوذ خود را از جنوب آسیا فراتر برده و در چارچوب استراتژی ایندوپاسفک عمل می‌کند که ایندوپاسفیک حوزه اقیانوس آرام و اقیانوس اطلس را در بر می‌گیرد. پس با توجه به این تفاسیر می‌توان گفت که هند به دنبال توسعه نفوذ خود در سایر مناطق هست اما با وجود قدرت‌های بزرگی همچون آمریکا، روسیه و چین هنوز برای این کشور بسیار زود است که در پی تبدیل شدن به یک قدرت هژمون در منطقه خلیج فارس باشد و فقط می‌تواند به دنبال منافع نسبی باشد نه تبدیل شدن به هژمون در این منطقه. در نمودار زیر واردات نفت و گاز هند از خلیج فارس طی ساله‌های ۱۹۹۶-۲۰۲۲ آورده شده است، قیمت‌ها به میلیون دلار است؛

Source: Muddassir, 2022: 4

۵. چابهار همچون قلب مکران و اهمیت آن برای هند

سواحل مکران به‌عنوان یکی از دروازه‌های تجارت منطقه‌ای با کمک دولتمران می‌تواند در مسیر توسعه پایدار، نقش و تأثیر خود در خلیج فارس، دریای عمان و اقیانوس هند بازیابد. ایران با استفاده از این ظرفیت ملی و بهره‌گیری از فرصت‌های فراوان حاصل از موقعیت این منطقه و هند نیز با استفاده موقعیت خود به‌عنوان کشور نزدیک به این منطقه به بهره‌گیری بیشتر از آن پردازند. از دیرباز، کالاهای چین و هند به اروپا و برعکس از اروپا به چین و هند از طریق منطقه آزاد چابهار در سواحل مکران بارگیری و

جایجا می‌شدند. به‌طور کلی، دریا کارکردهای ژئوپلیتیکی مشخصی دارد که از جمله آن می‌توان به منابع و مسائل تأثیرگذار بر فرایندهای منطقه‌ای و جهانی همچون انرژی و عوارض دریایی اشاره کرد. اساساً هر کشور دارای یک فضای ژئوپلیتیک است که بر شرایط مساعد یا نامساعد آن کشور تأثیر دارد و بازیگران ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی در چارچوب اهداف و منافع، محیط ژئوپلیتیک یک کشور را تعریف و تبیین می‌نمایند. دریای عمان که یکی از پنج حوزه استراتژیک و حساس جهان به‌شمار می‌رود، روزانه میلیون‌ها بشکه نفت و میزان وسیعی از کالا و سرمایه از طریق دریای عمان به‌عنوان حوزه استراتژیک اقیانوس هند و یکی از پنج حوزه حساس و مهم جهان مبادله می‌شود (Baloch and Lotfi, 2017: 84). سواحل مکران در عین‌دارا بودن کارکردهای ژئواکونومیکی و ژئواستراتژیکی می‌تواند دارای کاربرد ژئوپلیتیکی نیز باشد. به‌طور مثال، هر چند اجاره درازمدت سواحل و بنادر مکران سودهای اقتصادی فراوانی برای ایران دربردارد اما در عین حال، از نظر ژئوپلیتیکی نیز نقش مهمی دارد که وزن ایران را در منطقه بالا می‌برد و به‌طور مشخص‌تر، با توجه به هدف پژوهش حاضر، این منطقه برای هند حائز اهمیت است. زیرا؛ طرح هند در سرمایه‌گذاری و ساخت راه آهن چابهار به منطقه معدنی در استان بامیان افغانستان، علاوه بر سود اقتصادی برای هند، در رقابت ژئوپلیتیکی هند و پاکستان نیز تأثیرگذار است. چون ضمن وابستگی افغانستان به کشوری همچون پاکستان که رقیب هند محسوب می‌شود، جلوگیری می‌کند. (Tektam and Elahi, 2012: 109) به‌طور کلی، مزیت‌های سواحل مکران عبارتند از؛ دسترسی به منابع غنی انرژی، موقعیت استراتژیک برای دسترسی کشورهای محصور در خشکی در مناطقی همچون آسیای مرکزی، قفقاز و افغانستان به آب‌های آزاد، تسلط مهم‌ترین مسیر انتقال انرژی و کالا در جهان، ظرفیت مناسب سواحل برای ساخت بندرگاه‌ها و ترمینال‌های وسیع تجاری و تبدیل آن به کانون ورود و خروج کالا از مسیر محور جنوبی غربی بین آسیای مرکزی، قفقاز، روسیه و اروپا (Lekzi and Athari, 2022A: 174).

هند، به‌منظور رقابت با چین و ضرب شست نشان دادن به پاکستان به‌عنوان رقیب خود، در ایران جهت فعالسازی کریدور جنوبی-شمالی با محوریت بندر چابهار در دل سواحل مکران به تکاپو افتاده است. مکران برای کشوری همچون هند، بستری برای سرمایه‌گذاری، سود اقتصادی و نیز یک عامل فشار بر پاکستان است. هند که در حال تبدیل شدن به یکی از قطب‌های اقتصادی آسیاست، سعی دارد مسیر واردات انرژی خود را کوتاه‌تر کرده و بازارهای منطقه را در دست بگیرد. در این بین، بازار آسیای مرکزی و افغانستان برای هندی‌ها از اهمیت فراوانی برخوردار است. تا جایی که جهت توسعه روابط خود با

افغانستان، علاوه بر کابل، چهار کنسولگری دیگر در شهرهای هرات، قندهار، مزارشریف و جلال‌آباد ایجاد کرده است. چابهار در دل سواحل مکران، محل اتصال حمل و نقل و مسیرهای تجارت نفت جهان در غرب آسیاست. این منطقه، دو سوم ذخایر نفتی جهان را در خود جای داده و روزانه ۱۷ میلیارد بشکه نفت خام از این مسیر عبور می‌کند. مشارکت هند در پروژه کریدور جنوبی-شمالی ایران و توسعه بندر چابهار به هند این امکان را می‌دهد تا صادراتش با ایران را افزایش دهد و نیز هزینه ترانزیت کالاهای صادراتی خود را از طریق این کریدور به روسیه، آسیای مرکزی و اروپای شرقی به میزان ۳۰ تا ۴۰ درصد کاهش دهد. از این رو، چابهار قابلیت پیشبرد منافع ژئوپلیتیکی هند در منطقه جنوب، مرکز و غرب آسیا را دارد. از سوی دیگر، در صورت درگیری و تنش و مسدود شدن تنگه هرمز، چابهار امکان دسترسی مستقیم هند به منابع انرژی ایران را فراهم می‌آورد. چابهار، به هند این فرصت را می‌دهد که با راهروی حمل و نقل بین‌المللی شمال و جنوب ارتباط بگیرد و به این کشور امکان دسترسی بیشتری نه تنها به آسیای مرکزی، بلکه به روسیه و اروپا نیز می‌دهد. این کریدور موجب نزدیکی هند به روسیه، ایران و آسیای مرکزی میشود (Lekzi and Athari, 2022B: 175). هند، سعی دارد تا با ارتباط راه آهن از چابهار به زاهدان به‌عنوان قسمتی از یک کریدور حمل و نقل منطقه‌ای مدنظر قرار گیرد (Pethiyagoda, 2018: 8). اما برخی مسائل سیاسی و اقتصادی موجب شده که این پروژه فعلاً ب سرانجام نرسد. عواملی چند که موجب کندی و عدم پیشروی این پروژه شده عبارتند از؛ سنگ-اندازی‌های چین و آمریکا، زیرا چین که رقیب اقتصادی هند است و آمریکا نیز مخالف حضور ایران در هر پروژه اقتصادی، سیاسی و... است، به هند اجازه نخواهد داد این پروژه را پیش ببرد. از طرف دیگر، مسائل مالی نیز یکی از دلایل این عدم موفقیت این پروژه بوده است زیرا بر اساس برآوردها حدوداً ۱۲ هزار میلیارد تومان سرمایه لازم است تا پروژه راه‌اندازی شود و طبیعی است که هر دو کشور ایران و هند قبل از هزینه کردن سود و زیان خود را می‌سنجند و یکجا هزینه کردن این مبلغ برای طرفین دشوار است.

یکی از مزیت‌های بندر چابهار نسبت به سایر بنادر برای هند این است که اگر چین قدرت دریایی خود را با بندر گوادر افزایش دهد و این‌گونه بر اقیانوس هند بیشتر مسلط شود، برای هند نیز توسعه بندر چابهار اهمیت فراوانی خواهد داشت و هند با سرمایه‌گذاری بر روی این بندر به تدریج ایران را به متحد راهبردی خود تبدیل خواهد کرد. هند با حضور در بندر چابهار، در مقابل دخالت چین در کاهش محموله‌ها در دریای عرب مقاومت می‌کند. همچنین، محدود شدن به جنوب آسیا، کار هند را برای تبدیل

شدن به قدرت آینده دشوار می‌کند بنابراین، در گسترش امنیت انرژی و تجارت چابهار ضروری است. این بندر برای هند به‌عنوان یک سرمایه‌گذار بخش خصوصی عمل می‌کند. هند، خواهان روابط مسالمت آمیز با کشورهای حاشیه خلیج فارس است تا بتواند منابع انرژی ارزان و آسان را به دست بیاورد. از این رو می‌توان گفت، منافع کوتاه‌مدت و نسبی‌اش بر منافع بلندمدت و مطلقش پیشی گرفته است زیرا در حال حاضر، در منطقه‌ای همچون خلیج فارس و حرکت شتابان هند به سوی توسعه، تأمین انرژی و امنیت آن بسیار مهم‌تر از تغییرات راهبردی در خلیج فارس است.

۶. تنگه هرمز در دل خلیج فارس و شاهراه انتقال انرژی جهان

تنگه‌هایی که در دریا واقع شده‌اند دارای اهمیت اقتصادی، نظامی، ارتباطی و استراتژیکی هستند. به همین دلیل، از دیرباز مورد توجه کشورها و به‌ویژه قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای و جهانی قرار گرفته‌اند. از گذشته تا به حال، تنگه‌های دریایی از نظر حمل و نقل کالا و به‌ویژه نفت، نقش مهمی ایفا کرده‌اند و هرگونه اختلال و بسته شدن این تنگه‌ها موجب بروز بحران در اقتصاد جهانی می‌شود (Amiri et al., 2019: 936). بنابراین، هند به‌عنوان یکی از قدرت‌های بزرگ و نوظهور اقتصادی در آسیا اگر با مسدود شدن این تنگه مهم مواجه شود، بخش عظیمی از واردات انرژی‌اش مختل خواهد شد. لذا، امنیت تنگه هرمز که در کانون عظیم انرژی جهان یعنی خلیج فارس واقع شده، برای هند از اهمیت فراوانی برخوردار است. لازم به ذکر است که تنگه‌ها در قدرت ملی و سیاست خارجی کشور تأثیر بسزایی دارند. همچنین، کوتاهترین راه برقراری ارتباط بین دو خشکی مجاورشان هستند و در استراتژی‌های خشکی و دریایی مورد توجه قرار می‌گیرند. در نتیجه، اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک آنها با هم هماهنگ می‌شود تنگه‌های استراتژیک به‌عنوان یک عامل جغرافیایی و به‌دلیل ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی در موازنه قدرت منطقه‌ای و جهانی نقش مؤثری ایفا می‌کنند و قدرت‌هایی که بر این تنگه‌ها حاکم هستند، از آنها به‌عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی خود استفاده می‌کنند. تنگه هرمز، یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین گذرگاه‌های آبی در جهان ارتباطات امروز است که مهم‌ترین حوزه آبی انتقال انرژی در جهان به شمار می‌آید (Jafari and Khavash, 2015: 476). دو بندر گوادر در پاکستان و چابهار در ایران، از اهمیت بسزایی در منطقه برخوردارند. اگر برنامه‌ریزی‌های مطرح شده از سوی چین و هند برای این دو بندر پایان یابد، احتمال افزایش تنش‌ها در منطقه نیز افزایش می‌یابد زیرا پاکستان رقیب سیاسی و چین رقیب اقتصادی برای هند در منطقه هستند و این دو بندر در ورودی تنگه هرمز قرار

دارند که دو سوم ذخایرنفتی جهان در این تنگه است و روزانه ۱۷ میلیارد بشکه نفت خام از این تنگه به جهان منتقل می‌شود پس طبیعی است که تنگه هرگز برای هند دارای اهمیت فراوان باشد زیرا اگر امنیت این تنگه مختل شود، اقتصاد هند نیز مختل می‌شود. به همین دلیل است که هند در تلاش است تا وابستگی خود به نفت ایران را کاهش بدهد. کشورهایی همچون اندونزی، مالزی، روسیه، عراق و آفریقای جنوبی را جایگزین کند.

۷. اهمیت همکاری با ایران برای هند

هند از برقراری رابطه با ایران به‌عنوان یکی از کشورهای مهم در حوزه خلیج فارس چند انگیزه مهم را دنبال می‌کند: اول اینکه، ایران با قرار گرفتن در حوزه سه منطقه آبی دریای خزر، عمان و خلیج فارس از موقعیت حساس ژئوپلیتیکی برخوردار است که این سه منطقه از منابع عظیم نفت و گاز سرشار هستند و هند به‌عنوان همسایه ایران به منابع نفت و گاز این مناطق، نیاز دارد. دوم، وجود بنادر مختلف استراتژیک در خلیج فارس، همجواری با تنگه هرمز و دارا بودن جزایر فراوان استراتژیک، ارتباط با آب‌های آزاد و اقیانوس هند اهمیت ایران را دوچندان می‌کند (Barzegarzadeh and Ahmadi, 2017: 44) که در این مورد، ملاحظات استراتژیک و امنیتی هند از عوامل توجه ویژه هند به ایران است. ایران در محیط استراتژیک هند دارای جایگاهی ویژه است. هندی‌ها، محیط استراتژیک خود را بر اساس حوزه اقیانوس هند تعریف می‌کنند. از این جهت، تنگه هرمز در مرز غربی این محیط استراتژیک قرار می‌گیرد. همچنین، ایران در وصل کردن هند به مناطق شمالی موقعیت مهمی دارد. ایران و هند در افغانستان منافع مشترک چشمگیری دارند. افغانستان، کشوری است که ایران و هند را در کنار صادرات انرژی، راه‌های ترانزیت کالا و همکاری‌های دفاعی به یکدیگر نزدیک می‌کند. سوم اینکه، اگرچه هند در تلاش است تا پروژه خط لوله صلح که ارزش آن ۲۲ میلیارد دلار است را به اتمام برساند تا مهم‌ترین راه را برای تأمین انرژی خود به دست آورد، اما حتی اگر به دلیل اختلافات هند با پاکستان نیز این پروژه به مرحله اجرا نرسد، هند قادر خواهد بود گاز مورد نیاز خود را از طریق خط لوله کف دریا از ایران تأمین کند. همچنین، هند جهت انتقال کالاهای تولید شده خود به آسیای میانه، روسیه و شرق اروپا، به‌عنوان مسیر ترانزیت به ایران نیاز دارد. در واقع، ایران برای هند به مثابه یک دروازه است تا صادرات کالاهای هند به این مناطق با سرعت و امنیت بیشتری انجام شود (SoltaniNejad, 2015: 133-132).

۸. هند و گزینه‌های تأمین گاز طبیعی

با توجه به پیشرفت اقتصادی هند و نیاز مبرم این کشور به انرژی و به‌ویژه گاز به‌عنوان سوخت فسیلی دارای آلودگی کمتر، تأمین این منبع انرژی به دغدغه سیاستمداران این کشور بدیل شده است. هند به منظور تأمین گاز طبیعی مورد نیاز خود سه راه پیش رو دارد: ۱- تأمین گاز طبیعی از طریق ذخایر داخلی؛ جهت تحقق این راه، چهار مسیر را پیش روی خود قرارداد کرده عبارتند از؛ الف) از بین بردن موانع قانونی دست و پاگیر در بخش‌های بالادستی، ب) تشویق شرکت‌های تولیدکننده خصوصی به فروش گاز به قیمت یارانه‌ای در بازارهای داخلی، ج) آزادسازی تدریجی قیمت گاز و حذف یارانه‌های بخش انرژی، د) آسان نمودن سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی (Corbo, 2010: 20) تأمین گاز طبیعی هند از طریق واردات ال ان جی؛ ال ان جی به گاز طبیعی مایعی گفته می‌شود که تا ۱۶۱ درجه سلیسیوس سرد و منجمد شده و در همین نقطه به گاز مایع تبدیل می‌شود. از این رو، حمل و نقل آن هم راحتتر است. قطر بزرگترین صادرکننده ال ان جی در دنیاست. در سال ۲۰۰۳ شرکت پتروننت^۱ که بزرگترین شرکت سرمایه‌گذار در پروژه‌های حوزه دولتی و کنسرسیومی می‌باشد، موافقتنامه ۲۵ ساله‌ای را با شرکت رَس گاز قطر امضا کرد. مطابق با این توافقنامه، شرکت رَس گاز موظف شد روزانه ۵ میلیون مترمکعب گاز را به قیمت ۲/۵۳ دلار در هر MMBTU از طریق صادرات ال ان جی به هند منتقل کند. این قرارداد از تاریخ ۳۰ ژانویه سال ۲۰۰۴ میلادی عملی شد و هند اولین محموله ال ان جی را در پایانه‌ای در شهر داهج^۲ تحویل گرفت. از سوی دیگر، گروه شل^۳ که نسبت به حضورش در بازار بزرگ انرژی هند مشتاق بود، پایانه‌ای در شهر هزیرا^۴ احداث کرد و جهت واردات ال ان جی با عمان مذاکرات خود را شروع کرد. با بهره‌برداری پایانه واردات ال ان جی در هزیرا، صادرات گاز عمان به هند نیز آغاز شد (Temple, 2007: 13). مسئله‌ای که باعث شده که هند نسبت به گزینه واردات از طریق ال ان جی نسبت به خط لوله مشتاق‌تر شود، مزیت‌های ال ان جی نسبت به خط لوله است که این مزایا شامل انعطاف‌پذیری بیشتر، از بین رفتن نگرانی‌های امنیتی و سیاسی برآمده از مسائل ژئوپلیتیکی و نیز احتمال انفجار خطوط لوله انتقال گاز می‌شود. اما با وجود مزیت‌های واردات ال ان جی برای هند، این گزینه آنقدرها هم بدون چالش و محدودیت نیست. زیرا بر اساس مطالعات صورت گرفته، واردات گاز از

^۱ Petronet LNG Ltd

^۲ Dahej

^۳ Shell

^۴ Hazira

طریق ال ان جی در مقایسه با واردات گاز از طریق خط لوله فقط در صورتی از نظر اقتصادی دارای مزیت نسبی است که طول خط لوله انتقال گاز بر روی زمین بیش از ۳۸۰۰ کیلومتر و در دریا بیشتر از ۲۰۰۰ کیلومتر باشد. از این رو، خط لوله ایران-پاکستان-هند با نامه خط لوله صلح و دیگر خطوط لوله پیشنهادی برای تأمین انرژی هند در رقابت با واردات ال ان جی قرار می‌گیرد (Ramli et al., 2007B: 61) تأمین گاز طبیعی هند از طریق خط لوله؛ هند، واردات گاز طبیعی از طریق خط لوله را یکی از گزینه‌های پیش روی خود قرار داده است. این مورد، به دلیل هزینه‌های بالای احداث و بهره‌برداری یک گزینه گران قیمت به شمار می‌آید. اما قبل از هر چیز لازم است سیاستمداران هندی نیز زیرساخت‌های کشور خود را برای واردات گاز به این روش توسعه بخشند و البته روش خط لوله چالش‌های متعددی نیز به همراه دارد که از جمله این چالش‌ها می‌توان از عدم توافق کشور عرضه‌کننده و کشور مصرف‌کننده به مدت طولانی نام برد. همچنین، مشکلات فنی، مالی و سیاسی موجب تهدید خط لوله فراملی شده و حتی گاهی مانع اجرای یک پروژه می‌شود.

پس، با توجه به نیاز روزافزون هند به انرژی، این کشور سه گزینه را برای تأمین انرژی مورد نیازش پیش رو دارد: اول، خط لوله‌ای که از میانمار شروع می‌شود یعنی جایی که شرکت‌های هندی قسمتی از سهام حوزه‌های گازی در بلوک‌های ۱A و ۳A را در اختیار خود دارند. دوم، گزینه‌ای که آسیای مرکزی را به هند منتقل می‌کند و قرار است از ترکمنستان شروع شود، از افغانستان و پاکستان عبور کرده و به هند ختم شود. سوم، خط لوله صلح است که در مقایسه با دو گزینه قبلی، بزرگترین پروژه است و بیشترین شانس را برای موفقیت دارد (Malakutian and Aghdai, 2012b: 131-130).

۹. گاز و تأثیر آن بر سیاست‌های انرژی هند

از آن جایی که قرن حاضر را قرن گاز نامیده‌اند (Danesh Nia, 2014: 144). لذا این سوخت فسیلی مهم توانسته در سیاست‌های انرژی غالب کشورها به‌ویژه کشورهای نوظهور اقتصادی همچون هند، جایگاه ویژه‌ای به خود اختصاص دهد. ایران، به‌عنوان دومین کشور دارنده ذخایر اثبات‌شده گازی در جهان، از نقش مهمی در سیاست‌های گازی هند برخوردار است که از نظر جغرافیایی و بعد مسافتی نیز به هند نزدیک است. از این رو، ایران، یکی از کشورهای اصلی حوزه خلیج فارس است که هند توجه خود را به آن معطوف کرده است. زیرا، تبادلات انرژی هند با ایران برای این کشور از نظر قیمت و هزینه‌های ناشی از بعد مسافتی انتقال انرژی کمتر است. اگرچه فشار و تحریم‌های غرب علیه ایران، باید مانع همکاری میان هند و ایران می‌شد، اما هند باوجود تمامی فشارها از سوی غرب، واردات نفت و گاز از

ایران را به سود خود دیده و این تبادل انرژی را متوقف نکرده است. به گونه‌ای که این کشور بیشترین میزان بنزین و گازوئیل خود را از ایران تأمین می‌کند. در سیاست‌های انرژی هند، اهمیت بیش از پیش گاز طبیعی تا حدی است که در اسناد وزارت نفت و گاز طبیعی این کشور در بخشی از یکی از اسناد در خصوص اهمیت نفت و گاز و نقش و جایگاه آن در آینده سیاست‌های ملی و جهانی هند این گونه آمده است: گاز طبیعی به دلیل مشخصه‌های اقتصادی، زیست محیطی و کارایی مناسب، مهم‌ترین سوخت در جهان امروز است. همزمان با ارتقاء جایگاه گاز طبیعی در سطح جهان و تحولات به وجود آمده در دهه گذشته، گاز طبیعی جایگاه خودش را در هند نیز به دست آورده است. در طرح هند، مبنی بر افزایش ۳۴ میلیون مگاواتی برق، گاز طبیعی نقشی اساسی ایفا میکند و به تنهایی حدود ۲۱ هزار مگاوات از مجموع میزان افزایش تولید برق را به خود اختصاص می‌دهد. به علاوه، بهره‌برداری سریع، یکی از ویژگی‌هایی است که گاز طبیعی را از سایر سوخت‌های فسیلی متمایز می‌کند. در حالی که استفاده از پروژه‌های برق آبی مهم از ۱۰ تا ۱۵ سال طول می‌کشد و ساخت نیروگاه‌های ذغالی حداقل ۴ سال زمان می‌برد. از سوی دیگر، هرچند برق هسته‌ای می‌تواند در درازمدت نقش مهمی را در تولید برق هند ایفا کند، اما باز هم سی سال زمان لازم است تا هند بتواند از نظر کمی فقط بخشی از ظرفیت هسته‌ای موجود در اروپا را به دست بیاورد. در حالی که این کشور می‌تواند نیروگاه‌های گازی را طی ۱۲ تا ۱۸ ماه به بهره‌برداری برساند. از این رو، گاز طبیعی یک راه حل فوری است تا شکاف موجود در بخش انرژی هند و به‌ویژه تولید برق را پر کند. مسئله بدهی و روشن این است که حداقل در کوتاه‌مدت نیازهای انرژی هند به شدت به هیدروکربن‌ها وابسته است و دولت هند نیز درصدد است تا مصرف گاز طبیعی خود را سالانه ۴۹ میلیارد مترمکعب ر سال ۲۰۰۷-۲۰۰۶ به ۱۲۵ میلیارد مترمکعب تا سال ۲۰۲۵-۲۰۲۴ افزایش دهد. (Ramli et al., 2007A: 25)

آمارها نشان می‌دهد که هند حتی در خوشبینانه‌ترین حالت در سال ۲۰۲۵، تنها ۴۲ درصد از گاز مورد نیازش را از طریق منابع داخلی خود به دست خواهد آورد و ۷۵ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی را می‌بایست از طریق واردات ال ان جی^۱ و یا از طریق خطوط لوله فراملی وارد کند. از طرف دیگر، با روند جهانی حرکت به سمت گاز طبیعی به‌عنوان یک سوخت جایگزین مصادف خواهد شد. پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد که طی ۲۰ سال آینده، تقاضای جهانی برای گاز طبیعی ۹۷ درصد افزایش خواهد یافت و در همین

^۱ Liquefied Natural Gas (LNG)

حال، تقاضا برای نفت خام در همین دوره رشد ۴۲ درصدی را تجربه خواهد کرد (Malkutian and Aghdaei, 2013: 124). بدین ترتیب، هند برای ادامه روند رو به رشد توسعه اقتصادی خود کماکان به انرژی‌های فسیلی به‌ویژه نفت و گاز خلیج فارس نیاز دارد. زیرا این کشور توانایی، تکنولوژی و نیز ثروت کافی را برای رویارویی با قیمت بالای نفت و گاز و همچنین استفاده از انرژی‌های جایگزین را همچون اروپا ندارد. اروپا که پس از بحران اوکراین در سال ۲۰۲۲ به شدت تحت فشار و تحریم انرژی از سوی روسیه بود، اما در جهت کاهش وابستگی خود نسبت به گاز روسیه تلاش کرد و تا حد زیادی موفق شد. اما هند کشوری است با جمعیت فراوان، ثروت کمتر نسبت به اروپا، قرار گرفتن در منطقه گرمسیر که حتی اغلب از گاز برای تولید برق استفاده می‌کند و برای چنین کشور در حال توسعه‌ای به‌عنوان یک قدرت نوظهور بسیار زود است که بتواند بدون انرژی‌های فسیلی به مسیر هموار پیشرفت خود ادامه دهد. پس تا زمانی که هند به انرژی کشورهای حاشیه خلیج فارس نیازمند است، این کشورها نیز می‌توانند از هند بهره ببرند زیرا هند در دارا بودن نیروی انسانی ماهر فنی و زبانی توانمند است و برای پروژه‌های بزرگ این پوئن مثبت هند چشمگیر و قابل استفاده است. چون هند هم طی سال‌های آینده قطعاً مسیر اروپا را در حوزه تأمین منابع انرژی طی خواهد کرد تا با این عمل، مسائل سیاسی مانع حرکتش به سوی توسعه نشود و اگر زمانی از سوی شرکای تجاری خود در منطقه خلیج فارس، در حوزه انرژی تحریم شد، اقتصاد و مسیر توسعه‌اش با اختلال مواجه نشود.

۱۰. هند و خط لوله صلح

هند، چهارمین مصرف‌کننده انرژی در جهان است که ۷۰ درصد این منبع مورد نیاز خود را از طریق خلیج فارس تأمین می‌کند. هند در سال ۲۰۲۰ حدوداً ۵۹/۶ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی را مصرف کرده که از این میزان ۳۵/۸ میلیارد مترمکعب آن را از طریق واردات تأمین کرده است (BP, 2021: 42-38). هند، در چارچوب سیاست «نگاه به غرب» و «نگاه به شمال» که بر انرژی و دیپلماسی اقتصادی متمرکز است، به‌عنوان یک شریک تجاری مهم به ایران نگاه می‌کند. یکی از منابع مهم جهت تأمین انرژی هند، طرح خط لوله صلح^۱ است. این طرح، روزانه قابلیت انتقال ۱۵۰ میلیون مترمکعب گاز طبیعی از میدین گازی پارس جنوبی به هند و پاکستان را دارد. در این میان، ترکمنستان با طرح خط لوله موسوم به «تاپی» جهت فتح کانون بزرگ مصرف انرژی شبه قاره و رقیب جدی ایران است. البته موانع دیگری هم بر سر

^۱ Peace Pipeline: Iran-Pakistan-India Pipeline (IPI)

راه تحقق طرح خط لوله صلح وجود دارد که عبارتند از؛ مخالفت آمریکا با این طرح، عدم توافق ایران و هند بر سر قیمت گاز صادراتی و تنش دیرینه میان هند و پاکستان. از این رو، با در نظر گرفتن موانع موجود بر سر راه طرح خط لوله صلح و همچنین مسائل غیرقابل پیش‌بینی در بازی‌های ژئوپلیتیکی قرن بیست و یکم همچون احتمال درگیری بین کشورهای منطقه و قدرت‌های خارجی در خلیج فارس و در پی آن احتمال مسدود شدن تنگه هرمز و وقفه در ترانزیت انرژی و حمل و نقل کالا به شمار می‌آید. در طرح یونیدو^۱، سواحل دریای عمان به‌عنوان بزرگترین مسیر انتقال انرژی بین قاره‌ای شناخته شده است (Norouzizade et al., 2021: 235-237). ایران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کشورهای حوزه خلیج فارس، برای هند دارای اهمیت فراوانی است و هند با در نظر گرفتن موقعیت منحصر به فرد ایران در دارا بودن منابع عظیم گازی و نفتی، از طرح خط لوله صلح استقبال کرد.

۱۱. روابط هند و خلیج فارس

هند با خلیج فارس یک رابطه تاریخی دارد که این روابط به دوران باستان و تمدن سند^۲ در شبه قاره و امپراطوری ديلمون^۳ برمی‌گردد. این رابطه عمدتاً تجارت‌محور بود. به طور سنتی، روابط هند با کشورهای خلیج فارس از زمان کشف ارزان‌تر نفت در منطقه و از طریق واردات انرژی دیکته شد. همزمان با افزایش جمعیت هند و تلاش این کشور برای تبدیل شدن به یک اقتصاد در حال رشد سریع، امنیت انرژی برای رشد آن ضروری است. بنابراین، خیلی وقت است که روابط این دو، رابطه خریدار و فروشنده است. پایه و اساس رابطه هند و خلیج فارس بر اساس سه مؤلفه انرژی، اقتصاد و مهاجران است. از سال ۲۰۰۳، روابط هند با کشورهای خلیج فارس به مشارکت‌های استراتژیک ارتقا یافته است:

الف- انرژی

با روند سریع رو به رشد هند در جهت توسعه و پیشرفت اقتصادی وابستگی دهلی نو به منابع انرژی خلیج فارس نیز افزایش یافته است که به دنبال این وابستگی نگرانی هند برای یافتن منابع ارزان و امن افزایش یافته است. هند سالانه حدود ۷۰ درصد (۱۳ میلیون تن) نفت خام خود را از کشورهای حاشیه خلیج فارس وارد می‌کند و از این میزان حدود ۱۲ تا ۱۶/۵ درصد طی سال‌های ۲۰۱۳-۲۰۰۹ با وجود تحریم‌ها از ایران تأمین شده است. با توجه به این مسئله، امنیت و ثبات منطقه و واردات نفت و گاز از

^۱ United Nation Development Organization (UNIDO)

^۲ Indus Civilization

^۳ Dilmun

کشورهای منطقه خلیج فارس برای دهلی نو بسیار مهم است. عواملی که موجب این حجم از نیاز انرژی هند شده‌اند عبارتند از؛ جمعیت بالا، حرکت شتابان به سوی توسعه اقتصادی، قرا گرفتن در یک منطقه گرمسیر، استفاده از گاز برای تولید انرژی. با وجود این که هند چهارمین دارنده ذخایر زغال سنگ در جهان است، اما کیفیت پایین آن و نیز ضعف زیرساخت‌های این کشور منجر به واردات زغال سنگ برای دهلی نو شده است (omidi and pourali, 2014: 3-4).

ب- اقتصاد

هند چهارمین اقتصاد بزرگ جهان را دارست و در این راه به انرژی فراوانی نیاز دارد. برای این منظور، خلیج فارس یک منطقه نزدیک و ارزان جهت تأمین انرژی موردنیاز دهلی نو است. تحولات سیاسی اقتصادی هند در اوایل دهه ۱۹۹۰ از جمله فروپاشی شوروی که مهم‌ترین شریک تجاری هند و منجر به از دست رفتن بازارهای اروپای شرقی این کشور، جنگ اول خلیج فارس و افزایش ناگهانی قیمت نفت، اخراج هزاران کارگر هندی ارزآور از خلیج فارس و بالا رفتن آمار بیکاران در هند شد که این مسئله کشور را با بحران اقتصادی عظیم مواجه کرد. در این شرایط پی وی ناراسیمها رائو نخست وزیر و مان موهان سینگ وزیر امور مالی هند جهت مقابله با این بحران‌ها راه حل‌های کوتاه‌مدت و بلندمدتی ارائه کردند که برای کوتاه‌مدت استفاده از وام‌های کوتاه‌مدت و برای بلندمدت انجام اصلاحات اقتصادی را پیشنهاد دادند. مهم‌ترین اقدامات آنها عبارت بودند از؛ کاهش تعرفه‌ها و یارانه‌های ساختاری، اجرای رژیم تعدیل ساختاری، کوچک کردن بخش عمومی گسترده هند و آسان‌سازی قوانین سرمایه‌گذاری. در نتیجه چنین تصمیماتی، تسلط دولت بر اقتصاد کاهش یافت و اقتصاد این کشور به سوی سازوکارهای اقتصاد بازاری حرکت کرد (Kolaee and Vaezi, 2011: 263).

ج- مهاجران

نیروی کار و در پی آن حضور پررنگ و پرشمار مهاجران جزء ویژگی‌های قابل توجه سیاست و اقتصاد معاصر به‌ویژه در کشورهای پرجمعیتی همچون هند محسوب می‌شود. سابقه مهاجرت اقوام هندی به ایران به نخستین قرون قبل از میلاد برمی‌گردد. آنها علاوه بر فعالیت تجاری، در معرفی فرهنگ هند به مردم ایران، انتقال بعضی سنت‌های فرهنگی از ایران به هند و همچنین، حفظ میراث مشترک سهم مهمی بر عهده دارد. به منظور همکاری‌های اقتصادی و انرژی، مهاجران هندی در منطقه خلیج فارس نقش بسزایی ایفا می‌کنند. حال این مهاجران، یا نیروی کار هستند که هند با دارا بودن جمعیت فراوان خود

عده زیادی را به عنوان کارگر مهاجر به این منطقه می فرستد چون جمعیت زیاد هند در برابر جمعیت کم کشورهای حاشیه خلیج فارس کمک مناسبی است و یا به صورت نیروی ماهر و متخصص با مهارت فنی و زبانی هستند. در حال حاضر، هند با چهار کشور حوزه خلیج فارس همکاری امنیتی و نظامی دارد. حال می بایست به این مسئله پی برد که با وجود بی ثباتی های موجود در منطقه، دلیل تصمیم دهلی نو برای ارتقای روابط با آن چیست؟ این مسئله، از امضای توافقات هند با قدرت های بزرگ جهان ناشی می شود. هند با ۳۰ کشور در جهان مشارکت استراتژیک دارد که آمریکا، چین، روسیه، فرانسه، آلمان، اسرائیل و ژاپن از عمده ترین آنها هستند. با این حال، همه این مشارکت های استراتژیک یکسان و به یک اندازه مهم نیستند. برخی کشورها دارای عنصر سیاسی غالب هستند و مسائل سیاسی برایشان اهمیت دارد، اما برای برخی کشورها ممکن است ابعاد اقتصادی و همکاری های امنیتی مهم باشد. در شراکت استراتژیک، یک نوع سلسله مراتب وجود دارد. مشارکت استراتژیک هند با کشورهای حوزه خلیج فارس شامل نقش حیاتی همه ابعاد است. روابط خلیج فارس و هند به سطح بالایی گسترش یافته است. از همکاری های دفاعی و دریایی همچون رزمایش های مشترک گرفته تا بازدیدهای منظم از کشتی های هندی و امضای تفاهم نامه های گسترده (Singh, 2020: 168-159) یکی از این نشست ها نشست کواد است. پس از فاجعه سونامی در ۲۶ اکتبر ۲۰۰۴ در اقیانوس هند، جرج دبلیو بوش رئیس جمهور آمریکا اعلام کرد که واشنگتن جهت هماهنگی اقدامات امدادی اضطراری به ژاپن، هند و استرالیا ملحق خواهد شد. بدین ترتیب، چهار کشور مذکور تا سال ۲۰۰۵ گروهی تشکیل دادند که تا اواسط ژانویه ۲۰۰۵ در حال خدمت رسانی به آسیب دیدگان این سونامی بودند. اگرچه این گروه پس از این واقعه منحل شد، اما سنگ بنای یک موجودیت جدید ژئوپلیتیک نهاده شد (Shayan, 2017, 110-105; Shayan, 2023: 117-119). از این رو، در سال ۲۰۰۷، چهار کشور استرالیا، ژاپن، هند و آمریکا پس از جلسات و گفتگوهای پی در پی گروه کواد (گفتگوی چهارجانبه امنیتی را تشکیل دادند اما بعد از روی کار آمدن کوین راد^۱ به عنوان نخست وزیر جدید استرالیا با در پیش گرفتن سیاست تعامل با چین و نمایش ضعف شینزوآبه (از طرفداران تأسیس گروه کواد) در انتخابات ژاپن در سپتامبر سال ۲۰۰۷ این گروه منحل اعلام شد. حدوداً ۱۰ سال پس از فروپاشی، با گفتگوی چهارجانبه مجدداً در سال ۲۰۱۷ دوباره متولد شد. در فضای افزایش نگرانی ها در رابطه با سیاست خارجی چین و افزایش اعتماد و سازگاری بین چهار کشور

¹ Kevin Michael Rudd

دموکراتیک، سال‌ها بحث در مورد احیای رسمی گفتگوی چهارجانبه، واشنگتن، توکیو، کانبرا و دهلی در جریان بود. در اولین سال ریاست جمهوری ترامپ، مفهوم گفتگوی چهارجانبه به سرعت مورد توجه دولت او قرار گرفت و در نهایت در دسامبر ۲۰۱۷ گفتگوی چهارجانبه در استراتژی امنیت ملی دولت ترامپ با صراحت تأیید شد. دولت آمریکا متعهد شد که همکاری چهارجانبه را با ژاپن، هند و استرالیا افزایش دهد. نشست کواد در حوزه ایندوپاسفیک پیامدهایی را دربر داشت. کارشناسان غربی معتقدند که در حال حاضر برنامه اصلی کواد، ایجاد راهکار جهت مقابله با چین تا سال ۲۰۳۰ می‌باشد که از رشد اقتصادی و نظامی برخوردار است. هر چهار کشور عضو این گروه نیز توانایی سیاسی، اقتصادی، نظامی و جغرافیایی بالایی را دارا هستند. ژئولئونی متخصص روابط آمریکا و چین گروه کواد را ابزار قدرت نرم آمریکا دانسته و اذعان کرد که گروه کواد در جهت نوعی همکاری اقتصادی در حوزه مرتبط با امنیت منطقه در حال شکل‌گیری است که این گروه می‌تواند برای جاه‌طلبی‌های اقتصادی چین در طرح یک کمر بند یک راه مانع بزرگی باشد. (Soltani et al, 2022: 96-100)

حال با حضور آمریکا، اسرائیل، هند و امارات متحده عربی یک ائتلاف جدید در در غرب آسیا در حال ظهور است. هدف اصلی این ائتلاف، تشکیل یک پلتفرم بین‌المللی ایده‌آل برای توسعه اقتصادی است. این گروه، در قدم اول بر روی امنیت دریایی، حمل و نقل و زیرساخت‌ها متمرکز شده و محدود به غرب آسیاست. گمانه‌زنی‌ها در مورد دلایل شکل‌گیری این ائتلاف زیاد است. عده‌ای بر این باورند که یک کواد جدید به منظور مقابله با نفوذ چین در غرب آسیا، مقابله با تجاوز روسیه به اوکراین و دور نگه داشتن جهان عرب از چین در حال ظهور است. کواد جدید جهت منطقه‌گرایی جدید در غرب به هند کمک خواهد کرد و نیز هند را به سوی یک اتحاد جدید با ایالات متحده سوق می‌دهد. همچنین، این ائتلاف سیلی از فرصت‌های جدید را برای هند در زمینه داده‌های بزرگ هوش مصنوعی، محاسبات کوانتومی، صادرات محصولات و بازارهای بین‌المللی به ارمغان خواهد آورد. در این پیمان، امارات متحده عربی یکی از بزرگترین شرکای تجاری هند است. اسرائیل و امارات بر روی منافع دوجانبه چندگانه تأکید می‌کنند. آمریکا نیز امیدوار است که همکاری با کشورهای این گروه در غرب آسیا جایگزین نفوذ هند و چین و نیز ظهور و توسعه بعد امنیتی دفاعی در منطقه شود تا از این طریق بتواند با چین مقابله کند. امارات متحده عربی نهمین سرمایه‌گذار بزرگ در هند از نظر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. سرمایه‌گذاری امارات در هند حدوداً ۱۷ تا ۱۸ میلیارد دلار تخمین زده شده است. از دیدگاه اسرائیل، این ائتلاف یک پلتفرم سازنده جهت همکاری هند و امارات خواهد بود.

همان طور که پیشتر گفته شد، هند در حال گسترش روابط خود با کشورهای حاشیه خلیج فارس است. به گونه‌ای که به کشورهای طراز اول در روابط تجاری دهلی نو تبدیل شده‌اند. یکی از این کشورها که اخیراً روابط خود را با آن به طور چشمگیری افزایش داده، امارات متحده عربی است که در سال ۲۰۲۳ روابط اقتصادی خود را با این کشور به ۸۵ میلیارد دلار رسانده است و بعد از آمریکا و چین به سومین شریک تجاری هند تبدیل شده است و دو کشور در سال گذشته قرارداد تجارت آزاد را به امضاء رسانیده‌اند. کشور دیگر، عربستان سعودی است که علاوه بر صادرات انرژی و پتروشیمی از این کشور و صادرات کالا و اعزام نیروی کار از هند، در حوزه سرمایه‌گذاری هم همکاری‌های قابل توجهی داشته‌اند. نشست سران دهلی نو و ریاض در سال گذشته به انعقاد ۲۰ یادداشت تفاهم منجر شد که این تفاهم‌نامه‌ها زمینه‌های اقتصادی و انرژی و تجارت را در بر می‌گیرد و سعودی‌ها به دنبال سرمایه‌گذاری ۱۰۰ میلیارد دلاری در هند هستند و مهم‌ترین پروژه اقتصادی مشترک در مجموعه پالایشگاهی «السعید» در سواحل غربی هند است. سومین کشور عمان است و در حال حاضر میزان تجارت بین دو کشور، مجموعاً بالغ بر ۵ میلیارد دلار می‌باشد که ۳ میلیارد دلار آن صادرات هند و ۲ میلیارد دلار هم صادرات عمانی‌هاست. در همین زمینه، یک مقام هندی در یکی از روزنامه‌های عربی اذعان نموده که هند و عمان قرار است توافق‌نامه تجاری جدیدی را به امضاء برسانند و بر اساس آن تعرفه ورود کالاهای عمان به هند و بالعکس تا حد قابل توجهی کاهش پیدا کند. هند به خلیج فارس به‌عنوان یک گذرگاه اقتصادی و راه رسیدن به اروپا نگاه می‌کند و برای این منظور، روابط خود را با کشورهای این منطقه فقط به روابط اقتصادی محدود نکرده، بلکه در زمینه نظامی هم در حال گسترش همکاری با کشورهای این منطقه است. زیرا چین و پاکستان به‌عنوان دو رقیب هند در منطقه حضور پررنگ دارند پس طبیعی است که هند از این مسئله احساس خطر کند و به تبع ابعاد امنیتی هم به حوزه‌های همکاری هند با کشورهای این منطقه افزوده شود.

نتیجه‌گیری

با نظر به رشد فزاینده تقاضا برای سوخت‌های فسیلی همچون نفت و گاز، شاهد تحولات انرژی در جهان هستیم و در عصر امروز تأثیر انرژی بر شکل دادن به سیاست‌های میان کشورهای صادرکننده و واردکننده نفت و گاز به وضوح پیداست. در این بین، کشورهای در حال توسعه و به‌ویژه کشورهای نوظهور اقتصادی همچون هند، جهت ادامه توسعه خود به شدت به واردات انرژی وابسته هستند و برای این منظور حفظ روابط مسالمت‌آمیز با کشورهایی که از منابع نفت و گاز غنی هستند و از نظر موقعیت

و مسافت جهت انتقال انرژی، کمتر هزینه‌بر هستند را جزء سیاست‌های مهم خود قرار داده است. سیاستمداران هندی در راستای نیل به این هدف، منطقه خلیج فارس و کشورهای همسایه آن به‌عنوان کانون انرژی درجهان را بهترین گزینه دیده‌اند. به گونه‌ای که دهلی نو با کشورهای حاشیه خلیج فارس روابط خود را گسترش داده است از جمله عربستان که صادرات انرژی و کالا، اعزام نیروی کار از هند و تأسیسات پالایشگاهی عظیم، در مورد امارات متحده عربی در قالب نشست کواد، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و در رابطه با ایران نیز در حوزه انرژی و سرمایه‌گذاری بر روی بندرچابهار جهت مقابله با برنامه‌های چین در مورد بندر گوادر. هند دومین کشور پرجمعیت و چهارمین مصرف‌کننده انرژی در جهان است که ۷۰ درصد منابع نفت و گاز خود را از طریق خلیج فارس تأمین می‌کند. پس، روشن است که هند به چه دلیل به این منطقه نگاه و توجه ویژه‌ای دارد. به علاوه، خلیج فارس از نظر ذخایر نفتی نسبت به سایر مناطق از مزایایی همچون سهولت استخراج کیفیت، سهولت حمل و نقل، هزینه پایین تولید و امکان کشف ذخایر نفتی گسترده برخوردار است. هند همچنین، به تنگه هرمز در خلیج فارس توجه ویژه‌ای دارد زیرا اگر این تنگه به هر دلیلی مسدود شود، امنیت انرژی هند به خطر می‌افتد. سواحل مکران نیز به دلیل دارا بودن دو بندر مهم گوادر و چابهار برای هند حائز اهمیت است که هند با چین در این بندرها رقابت می‌کند و بندر چابهار برای هند بیشتر از منظر اقتصادی مهم است. هند سعی دارد تا از طریق این بندر مسیر واردات انرژی خود را کوتاه‌تر کند و بازارهای منطقه را در دست بگیرد. همچنین، چابهار محل اتصال حمل و نقل و مسیرهای تجارت نفت جهان در غرب آسیاست. در صورت مسدود شدن تنگه هرمز، چابهار منطقه‌ای خواهد بود که امکان دسترسی مستقیم هند به منابع انرژی ایران را فراهم می‌آورد. هند، در راستای تأمین گاز مورد نیاز خود نیز تمهیداتی اندیشیده است. با توجه به آلودگی کمتر گاز نسبت به نفت، بدیهی است که توجه کشورهای در حال توسعه به سمت این منبع از انرژی جلب شود. هند نیز با توجه به توسعه روزافزونش در اقتصاد و نیاز مبرمش به انرژی از این قاعده مستثنی نخواهد بود. ایران که دومین دارنده ذخایر گاز در جهان است، بیشترین میزان بنزین و گازوئیل هند را تأمین می‌کند. هند، جهت گاز خود سه راه پیش روی خود دارد که راه اول، تأمین گاز از طریق ذخایر داخلی است که این مورد نیازمند از میان برداشتن موانع قانونی در بخش‌های بالادستی و نیز تسهیل سرمایه‌گذاری‌ها در داخل و خارج است و زمان و سیاست‌های قوی می‌طلبد. راه دوم، واردات گاز از طریق ال ان جی می‌باشد که برای این منظور قراردادهایی را با عمان و قطر به امضا رسانیده است و از این رو، هند به این دو کشور نیز در حوزه خلیج فارس جهت تأمین منابع خود توجه ویژه‌ای دارد. راه

سوم، تأمین گاز از طریق خط لوله است که این مورد نیز به دلیل هزینه‌های بالای احداث، جزء گزینه‌های گران قیمت است و نیز مشکلاتی همچون مشکلات فنی، مالی و سیاسی را قطعاً به دنبال خواهد داشت. موافقتنامه احداث خط لوله صلح که هند با ایران امضا کرده است، جزء این مورد است که شاهد عدم اجرایی شدن این پروژه به دلایل مالی و سیاسی هستیم. نفت و گاز، به حدی برای هند حائز اهمیت است که این کشور بخش عظیمی از توجه و سیاست‌های خود را حول محور منطقه نفت‌خیز خلیج فارس و کشورهای مجاور آن شکل داده و تعریف کرده است. تا جایی که، با وجود فشارهای ایالات متحده بر این کشور نوظهور اقتصادی، باز هم ادامه تبادلات انرژی خود با ایران را به سود خود دیده و آن را قطع نکرده است. ضمن اینکه هند به خوبی بر این امر واقف است که فقط با سهولت تأمین انرژی خود از طریق خلیج فارس می‌تواند برای پاکستان شانه بالا بیندازد و با چین رقابت کرده و به مسیر توسعه خود ادامه بدهد. اما با وجود همه این تفاسیر باید گفت، تا زمانی که قدرت‌های بزرگی همچون آمریکا، روسیه و چین در منطقه خلیج فارس حضور دارند، هند فعلاً به هیچ وجه در پی دستیابی به قدرت هژمونیک نبوده، بلکه تنها به دنبال گسترش نفوذ خود در سایر مناطق است تا بتواند مسیر توسعه‌یافتگی خود را کوتاه‌تر، هموارتر و کم‌هزینه‌تر بکند.

References

- Amiri, A. Haghghi, A.M and Zarei, G (2019). The political-economic consequences of the geopolitical management of the Strait of Hormuz in Iran's foreign policy on the security of the Persian Gulf. *Iranian Political Sociology Quarterly*, Volume 3, Issue 3. pages 932-951. (In Persian)
- Bagheri, M and Basiri, M.A (2014). Examining the relationship between Lebanon's Hezbollah and the national security of the Islamic Republic from the perspective of constructivism and neo-realism. *Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies*, Volume 12, Issue 4. pages 27-49. (In Persian)
- Baloch, A and Lotfi, H (2017). A macro perspective on space planning and organization in Makran region (case study: Chabahar). *Geography Quarterly*, Volume 8, Issue 4. pages 61-90. (In Persian)
- Barati, A, Ahmadi, S.A and Zarei, B (2021). Explanation of the defense-security challenges of sea-oriented development on the regional and international scale of Makran coasts from the point of view of political geography. *Defense Strategy Scientific Quarterly*, Volume 74, Issue 19. pages 55-87. (In Persian)
- Barzegarzadeh Zarandi, M and Ahmadi, S.A (2017). Levels of cooperation, competition and conflict in geopolitical and geoeconomic relations between Iran and India. *Foreign Relations Quarterly*, Volume 39, Issue 19. pages 37-66. (In Persian)

- BP. India and Energy in 2035 (2021). Accessed on: 16/03/2023, Available Online at: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2021-full-report.pdf>
- Corbeau, A.S (2010). Natural Gas in India. *International Energy Agency Working Paper*. Issue No. Accessed on 28/01/2023, Available Online at: https://iea.blob.core.windows.net/assets/9de2aa4f-1b6e-4189-9f58-88a670feff25/natural_gas_india_2010.pdf.
- Daneshnia, F (2014). The application of game theory and neoliberal institutionalism in the analysis of the behavior of the main OPEC gas players. *Political Science Quarterly*, Volume 8, Issue 1. pages 172-143. (In Persian)
- Dehghani Firouzabadi, S.J and Izadi, J (2017). The global perspective of oil and gas supply and demand and Iran's geostrategic position. *International Relations Research Quarterly*, Volume 8, Issue 1. pages 245-280. (In Persian)
- Doherty, J and Faltzgraf, R (2011). *Conflicting Theories in International Relations* (5th edition). Bozurgi, V. Tehran: Qoms Publication. (In Persian)
- Jafari, A.A and Khavosh, A (2015). Investigating political-strategic and geopolitical dimensions of the Persian Gulf, case study: Strait of Hormuz. *Persian Gulf National Conference on Academic Jihad*, Volum 11, Issue No. pages 486-475. (In Persian)
- Jafari, S.A; Yazdani, E and Basiri, M.A (2017). Explaining the reproduction of the conflict between the Islamic Republic and the United States in Southwest Asia in the post-Jarq era; Return to neorealism. *International Political Research Quarterly*, Volume 34, Issue 10. pages 1-28. (In Persian)
- Karimipour, Y; Mojtahedzadeh, P and Zarghami, I (2017). Naval strategy and national power (a new approach to naval strategy). *Strategic Knowledge Interdisciplinary Studies Quarterly*, Volume 3, Issue 8. pages 189-212. (In Persian)
- Keypour, J and Izadi, J (2010). Energy diplomacy and the need to use it to secure Iran's national interests in the world. *Foreign Relations Quarterly*, Volume 4, Issue 1. pages 139-162. (In Persian)
- Khazaei, A; Mojtabinia, M.H and Amiri, K (2022). The effect of sustainable. development of Makran coast on the maritime power of the Islamic Republic of Iran. *Military Sciences and Techniques Quarterly*, Volume 62, Issue 18. pages 217-241. (In Persian)
- Kolae, E and Vaezi, T (2011). The evolution of foreign policy and economic development of India. *Foreign Relations Quarterly*, Volume 4, Issue 1. pages 247-274. (In Persian)
- Lekzi, M and Athari, A (2022). The role of the coasts of Makran in advancing the regional power of the Islamic Republic of Iran. J.A. *Iran Strategic Environmental Quarterly*, Volume 6, Issue 1. pages 163-190. (In Persian)
- Lotfi, H (2021). Investigating the role of Makran region in the security of the Persian Gulf. *Geographic Information Quarterly*, Volume 117, Issue 30. pages 267-280. (In Persian).
- Malakutian, M and Aghdaei, S.H (2012). The role and position of natural gas in India's energy policy: examining the available options for supplying natural gas needed by India. *Politics Quarterly*, Volume 43, Issue 2. pages 121-135. (In Persian).
- Md.Muddassir, Q (2022). India and the Persian Gulf: Bilateralism, Regional Security and the China Factor. *Security and Development Policy Quarterly*, Volume 10, Issue 5. Page 1-11.

- Mirzajani, M and Lotfi, H (2016). The role and influence of the Persian Gulf Cooperation Council and the Makran region in the international economy and its strategic impact on Iran by presenting a strategic model in economic and political development. *Geography Quarterly*, Volume 8, Quarterly 1. pages 57-91. (In Persian)
- Mohammadi, H.R and Ahmadi, I (2017). Equilibrium in India's geopolitical systems (with emphasis on the role and position of Iran's Chabahar port). *Earth Science Research Quarterly*, Volume 33, Issue 9. pages 46-65. (In Persian)
- Mohammadkhani, A (2009). Explaining the approach of neo-realism in international relations. *Political Studies Quarterly*, Volume 3, Issue 1. pages 83-100. (In Persian)
- Mu'tazedrad, A (2018). Developments of global power, India and its approach to West Asia. *International Relations Research Quarterly*, Volume 35, Issue 9. Pages 205-222. (In Persian)
- Norouzizadeh, F; Guderzi, M and Masoudnia, H (2021). The role of geopolitics and geoconomics of transit energy (oil and gas) of the Persian Gulf in advancing the regional policy of the Islamic Republic of Iran. *Geopolitics Quarterly*, Volume 18, Issue 3. Pages 228-255. (In Persian).
- Omidi, A and Pourali, I (2014). India's energy security strategy until 2035 and the position of the Islamic Republic of Iran. *Energy Economics Studies Quarterly*, Volume 45, Issue 10. Pages 1-28. (In Persian).
- Pethiyagoda, K (2018). India's Pursuit of Strategic and Economic Interests in Iran. *Brookings Doha Center Analysis Paper*. Issue No. Pages 1-35. Accessed on 13/11/2022, Available Online at: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/09/Indias-Pursuit-of-Strategic-and-Economic-Interests-in-Iran.pdf>
- RahimiRoshan, H., et al (2022). Evolution of the concept of security in international relations: from structural neo-realism until now. *International Politics Quarterly*, Volume 2, Issue 1. Pages 9-29.
- Rumley Chris, M.K, Allison Ball, R.C (2007). natural gas in india: prospects for LNG imports, abare research report. *Australian Bureau of Agricultural and Resource Economics*. Issue No. Pages 3-46. Accessed on: 24/10/2022 Available Online at: http://adl.brs.gov.au/data/warehouse/pe_abare99001415/tr07.23_india_natural_gas.indd.pdf
- Shayan, F. (2017). *Security in the Persian Gulf Region*. London: Palgrave McMillan.
- Shayan, F. (2023). *Gas-Troika in the European Gas Market: Russia, Iran and Qatar*. Boston: De Gruyter.
- Singh, M. (2020). India-Persian Gulf Relations: From Transactional to Strategic Partnerships. *Energy Quarterly*, Volume 5, Issue 3. Pages 157-173. Accessed on: 24/10/2022, Available Online at: <https://media.neliti.com/media/publications/327309-india-persian-gulf-relations-from-transa-19e6bcd5.pdf>.
- Soltani, F; Zarghami, E and Javedani Moghadaam, M (2022). Strategic analysis of maritime power equations in the Indo-Pacific region with emphasis on Quad and Akos grouping. *Political Geography Quarterly*, Volume 8, Issue 2. Pages 84-113. (In Persia)
- SoltaniNejad, M (2015). Iran-India Relations: An Analysis of an Unfinished Strategic Partnership. *Foreign Relations Quarterly*, Volume 8, Issue 2. Pages 115-141. (In Persian)

- Taheri, E (2023), Geopolitics and effects of strategic competition between Iran and Pakistan in Afghanistan (2001-2021), *World Politics Quarterly*, Volume 12, Issue 3. Pages 113-134. (In Persian)
- Tektam, M and Elahi, H (2012). The position of Tiss port in the trade of spices and sugarcane. *Jurisprudence and Civilization History of Islamic Nations Quarterly*, Volume 35, Issue 9. pages 109-130. (In Persian)
- Temple, D (2007). The Iran-Pakistan-India Pipeline: The Interaction of Energy and Politics. *Institute of Peace and Conflict Studies INDIA: New Delhi*, Issue No. Pages 1-40. Accessed on 7/01/2023, Available Online at: <https://www.files.ethz.ch/isn/55133/IPCS-ResearchPaper8-David.pdf>.
- U.S. Energy Information Administration, International Energy Statistics, 2014
- TishehYar, M (2019). Investigating the process of political development of the state in Indian society. *Law and Politics Quarterly*, Volum 2, Issue 1. Pages 9-29. (In Persian).